

M
12.663/2 = 90/a

A NAPKELET KÖNYVTÁRA

2.

TORMAY CÉCILE

MEGÁLLT AZ ÓRA

NOVELLÁK

BUDAPEST, 1924

KIADJA A MAGYAR IRODALMI TÁRSASÁG

A N A P K E L E T K Ö N Y V T Á R A

A magyar nemzet nagy katasztrófáját azok, akiknek kultúránk elbukása fontos vádanyag lenne ellenünk, szellemi életünk megbénítására szeretnék kihasználni. A magyar írás halála a magyar nemzet halálának lenne az előhírnöke. Baljóslatú jelei máris mutatkoznak. A rendkívül nagy nyomdai árak majdnem lehetetlenné teszik új könyvek kiadását. De nemcsak az új irodalmi művek megjelenése válik majdnem lehetetlenné, régi klasszikusaink is mindinkább eltűnedeznek a könyvespolcokról. Amelyik könyv elfogy, azt nem követi új kiadás. Ezen a nemzeti szerencsétlenségen akar a Magyar Irodalmi Társaság segíteni, amidőn A NAPKELET KÖNYVTÁRA címen kiadványsorozatot indít. Régebbi és újabb magyar szép-irodalmi műveket, essayket és tanulmányokat ad olcsó áron és csinos kiállításban a magyar olvasóközönség elé.

A sorozat eddig megjelent számai:

MADÁCH: AZ EMBER TRAGÉDIÁJA. II. kiadás.

TORMAY CÉCILE: MEGÁLLT AZ ÓRA. Novellák.

**SZEKFI GYULA: TÖRTÉNETPOLITIKAI
TANULMÁNYOK.**

KOMÁROMI JÁNOS: ZÚG A FENYVES. Regény.

A NAPKELET KÖNYVTÁRA egyes számainak alapára 3 K, mely a mindenkori könyvkereskedői szorzószámmal szorzandó. Vidékre való küldésnél a postaköltség a rendelőt terheli. A NAPKELET előfizetői a kiadóhivatalnál 25°/o-os engedménnyel kapják a kiadványokat. Rendes könyvkereskedői áron megrendelhetők: PFEIFFER FERDINAND (Zeidler Testvérek) nemzeti könyvkereskedésében (Budapest, Kossuth Lajos-utca 7. szám) és minden könyvkereskedésben.

Bene Ius

Minden jogot fenntartunk. A fordítás joga a szerző tulajdona.
Copyright 1924. by Magyar Irodalmi Társaság. Budapest.

BUDAPEST, 1924
MAGYAR TUDOMÁNYOS TÁRSULATOK SAJTÓVÁLLALATA Rt
SZABÓ T. ISTVÁN

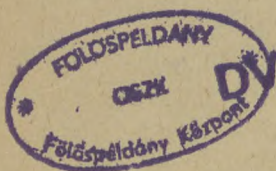
TORMAY CÉCILE

MEGÁLLT AZ ÓRA

NOVELLÁK

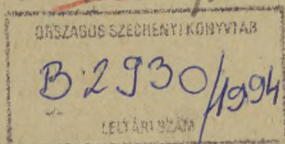

B U D A P E S T . 1 9 2 4

DV'9 4

M 12:663/2=90/a

Azt akarjátok, hogy meséljek?

De hát nem tudjátok, hogy nehéz mesélni, mikor szüntelenül nyílnak az ajtók és a láng inog a tűzhelyen a jövő-menéstől, hírek osznak az utcákban és borzadások futnak végig a földön.

De hát nem tudjátok, hogy mesélni csak olyankor lehet, mikor odakinn nem történnek nagyobb dolgok, mint a mesében?

Mostanában pedig a világon szanaszét iszonyú dolgok történnek. A valóság nagyobbakat mesél, mint a mesék és az ember elszégyenli magát, mikor szólni kezdene. A roppant történések tövében minden kicsinynek és feleslegesnek tetszik, amit mondani lehet.

Ti mégis akarjátok, mert szeretnétek, hogy múltjék az idő. Múltjanak el az emlékek a szürkeletből, múltjanak el az útmenti akácfákról, a víz loccsanásából és az éjjel süvöltő autók hirtelen megállásából, melytől még ma is összerezzennek a kapuk a házak falában.

Feledni, amit velünk tettek és amit hagytunk, hogy tegyenek; elfeledni . . . Pedig nem lehet.

Eszünkbe jut, ha a szélben féloldalra fordulnak a fák, mintha valaki lógna rajtuk. Eszünkbe jut, ha a köd ráfekszik a tetőkre, ha eldobált villanyosjegyek fehérlenek ki a sárból, mint a megtiport őszirózsák. Eszünkbe jut, ha a visszanező napban Buda alatt, a Duna mentén, olyan vörös a pesti part, mint egy elmúlt Május.

Minden emlékezik . . .

És mesélni csak olyankor lehet, mikor az emlékek halkabbak, mint a mesék.

Mire a végére értek, ne feledjétek, hogy megmondtam előre. És majd ha kérdek: miért néztek rám olyan különösen? Miért rázzátok a fejeteiket? Nem hiszitek, amit mondtam? Jusson eszetekbe: Ti akartátok, hogy meséljek.

Tormay Cécile.

MEGÁLLT AZ ÓRA

RECEIVED

A folyóról bejött a köd a városba. A parti utcákon jött, a lármán át, borzasztó csendesen. A falakat tapogatta, az ablakokra lehelt és megállt a házak között. Azután nem mozdult órákon át. Szürkén, vizesen állt és a város szétfoszlott alatta. A házak formái elmállottak, mint a feloszló testek.

Estére már földszínű volt a köd. A tegnapi hó zsíros, fekete csirizbe kenődött szét az utcák kövezésén. A gyalogjárók mentén, mint rothadt burgonya, kormos kupacok apadoztak. Ez is hó volt, mikor leesett.

És az emberek jöttek-mentek a csúszós sárban, sűrűn, idegenül, magányosan. A legtöbben előre-hajolva jártak, olyan testtartással, mintha láthatatlan tárgoncákat vonszolnának.

Vajjon mit fuvaroznak ilyen kísértetiesen? Nem boldogságot! Világért sem. Attól nem görnyed úgy előre az ember. Szenvedést fuvaroznak a ködben. Kiki a magáét, senki se segít hordozni a másét.

A kis utcák sötétek voltak. A körutak fölött nesztelen birkóztak az izzó gömbök fénykarikái.

Lenn, elvértve gázlámpák akartak világítani. Töredezett monstranciák a ködben, egyik a másik mögött.

Egy ember ment el mellettem és meglökött. Dagadt vörös nyakán tisztátalan kötés volt és a fejét ferdén tartotta. Munkás-zubbonyt viselt. Ekkor vettem észre, hogy oldalán gavallérosan kiöltözött alak lépeget. A füle elállt, prémes bundát hordott és lakkeipő volt a lábán. Rábeszélően hajolt a munkáshoz. Valamire biztatta. Sztrájk... röptében, mint egy kő, megütött a szó. Már eltűntek.

A Stáhly-utca sötétjén ablaktalan, nehéz kocsi himbálódzott át. Sokszor himbálódnak ezen a tájon ilyen fekete, vak kocsik. A kórház udvarából jönnek elő és halált fuvaroznak. Nagyvárosi halált... A túlsó kapunál egy másik kocsi állt meg. Ez életet fuvarozott a halálnak. Nagyvárosi életet... A villanyfényben rémlő kórházkapunál egyszerre fehér vászonkabátos emberek mozogtak a ködben. Valami sötétet emeltek ki a kocsiból és vitték befelé, mintha undorodó arccal üzletbe vinnének elromlott árút.

Tovább mentem. A Rákóczi-úton fénylett és csúszott a sár. És a sárral csúszott, iramodott a gyalogjárók között az út teste. Kocsik vágtattak zavaros rohamokban. Villanyosok csörtettek, süvítő autók fényszórói fúródtak előre vakítón,

sebesen, mintha a gyalogosoknak semmi értelmük sem lenne.

A Rókus-kórház sok megtört világú, szomorú szemével lenézett a kövezetre. Minden mozgott. Csak a köd állt és a kórház. És lábánál egy katonára. Hátát nekitámasztotta a falnak. Kezét kinyújtotta a ködbe.

Hirtelen lesütöttem a szememet. Félttem odanézni és valami belső kényszerből mégis oda kellett néznem. Erősen, figyelmesen... Sapkája alatt nagy fekete pápaszem horga kapaszkodott a füle köré. Az állát gránát téphette le, félig hiányzott. Olyan volt a szörnyű arc, mintha megette volna a köd. Jodoform-szag érzett, valahányszor mozdult. Az elmúlt háború szaga. A háború állt ott a vén kórház szürke falánál. Az emberek elmentek mellette és már nem vették észre, hogy kinyújtja a kezét... Dalolva virágosan indult egykor, aztán mikor visszajött, letépték a melléről a vitézségét, aztán visszatették és most kéreget.

A lámpa alatt egy másik állt a járdaszélen. Sokan vannak, sokszor látni őket így. Át akarának menni a túlsó oldalra és bizonytalanul topognak, mintha veszedelmes, rohanó árba kelene ugraniuk.

A Rákóczi-úton egyre több volt a kocsis. Az út két végéből, a lámpák alatt, veszett gombolya-

gokat gurított ide-oda a forgalom. A katona megint megkísérelte, óvatosan előrenyújtotta otromba cipőjét. Olyan volt ez a cipő, mintha nem lett volna benne láb. Autó süvöltött és laposan ránk csapata a sarat. A katona visszalépett és rázni kezdte a cipőjét. Furcsán rázta, a térde ide-oda fordult a nadrágja szárában. Egyszerre a karja is mozogni kezdett, már a fejét is rázta. Megint éreztem, hogy nem szeretnék odanézni. Mégis odanéztam. Ekkor már a lámpaoszlopnak dűlt és rángatódzott az egész ember.

Ez is a háború volt. A háború lárvája... Itt volt és rángatódzott a ködben, mint akkor, abban a másik, szörnyűbb novemberi ködben, mikor leszakadt a város körül majd az egész ország és befelé fordultak a puskák és ropogtak a sötét utcákban.

Egy asszony állt meg mellettem. Nem tudtam a nevét, csak úgy ismertem. Talán sok asszony volt... mindig kért valamit. Az urát halálra botozták az oláhok, kis házát is elvették tőle. — Majd holnap... talán tudok addigra hírt mondani. Egy ideig még elviselhetetlen panaszban nézett rám a szeme. Aztán szomorúan, csoszogva ment odébb a sárban. Elnyűtt szoknyájába két gyerek kapaszkodott.

A villanyosmegállónál valaki becsukta az esernyőjét. Az esernyő alól púpos törpe került elő.

Feje gonoszul guggolt két válla között és leselkedett. Ahogy odanézttem, keleties sötét szeme, görbe nagy orra, fodrozott, húsos ajka egyszerre jelekké váltak a ködben.

Ettől kezdve sok ilyen jelt vettem észre, az autókban, a kocsik ablaka mögött, közöttünk is, akik mindég gyalog járunk. Felbukkantak és eltűntek a sárszínű homályban. Szemközt is, mögöttem is mindenütt. Itt vannak, mint a forradalom alatt. Ugyanazok... ugyanannyian. Csak néhányan mentek el, akik nagyon megmutatták magukat. A többi itt maradt és meghízott és nevet és vár.

Az emberek pedig botorkálnak és vonszolják a maguk fuvarát és a mindennapi erőlködéstől nem látnak semmit...

Rongyaikban sápadt gyerekek nyargaltak el mellettem. Nekieresztett patkányrajok nyirkos újságokat hurcoltak szét a városban. Túl, egy kivilágított kirakatban is hírek voltak. Valamelyik napilap legújabb táviratai látszottak nagy, festett betűkkel az üveg alatt. A betűk hegyesek voltak és élesek. A szavak úgy hatottak, mint egymásmellé rakott vasgereblyék.

„Csonka-Magyarország...” Ez is olyan volt, mint egy vasgereblye... És a csehek, oláhok, szerbek ostorral telepítik ki a mieinket... A Ruhr-vidék és francia vésztörvényszék... töme-

ges kivégzések Oroszországban és kereskedelmi megegyezés a Szovjet és Anglia között...

A nagyhatalmak pedig tanácskoznak. Ötödik éve már, süppedő, kényelmes karosszékekben, az orosz máglya tűzfénye mellett, égett emberhús szagánál. És tanácstermük párnázott ajtaja alatt beszivárog a mi tépett országunk vére. Folyton szivárog, míg ők össze-összehunyorognak a kicsiny keletiekkel, amelyek torkig ették magukat a mienkből, de azért emésztés közben még mindig kaparnak maguk felé.

Csend legyen! Ideát minálunk ne moccanjon senki. A nagyhatalmak békét akarnak! A vad szenvedés, az éhség és a kín pedig nő a véres, haldokló világrészen, amelynek egykor Phidias adott vonalakat és Lionardo mosolyt és Goethe gondolatot és Beethoven zenét.

A vasgereblyék kinyúltak a kirakatból, átnyúltak az üvegen és fogaik beleakadoztak a szemembe, az arcomba is és feltépték rajta a szégyentől a bőrt. Az ember szégyenkezett az ember felett.

Menni, elmenni valamerre, ahol nincsenek hírek, ahol nem tudni ezekről a dolgokról...

Közben történhetet valami. A pillanatnál is rövidebb ideig tartott. Ágaskodó remegéssel minden előre hajlott. Az emberek, a falak, a lámpák. Mondhatatlan iszonyat volt ebben. Aztán egy

gyerekhang sikoltott és felordított az utca. Zavar támadt. Egy autó csúszva megállt. A sárban térség maradt a középén. Mind arrafelé rohantak. Rajzó, fekete gyűrűjükből hangok szakadtak ki, vádoló, fenyegető, jajgató, fájdalmas emberi hangok.

— Szerencsétlenség... Gyilkosság! — Egy rendőr félreparancsolta az ácsorgókat. A katona, a lámpaoszlopnál, arcára csapta rángatódzó kezét. Formátlan, hörgő ronszot cipeltek el előtte a kórház felé. A kórház pedig állt a ködben és mintha mondta volna: nekem fuvaroztok.

Aztán a Rókus-kápolna irányából jött valami. Fojtott templomi zene... Litániát tartottak odabenn, a megholtak lelkéért. Arrafelé néztem. A kápolna kapuaknjából öreges gyertyavilág derengett bele a ködbe. Alulról szivárgott fel, mintha odalennről, egy beomlott tárnából jönne, amelyben imádkoznak.

A kapunál valaki támaszkodott és lefelé nézett. Mellette ködbevesző alakok haladtak az ájtatosan kikoptatott kőlépcsőkön, melyek a kapuboltozat alatt besüppedtek a kápolnába, az utcák színe alá.

Valamikor odalenn volt az egész város. A mélyben, a csendben. Soká volt ott... Míg az emberek emelni nem kezdték a partokat. És az ósdi piacok, az utcák elmerültek, a templomok már

térdig álltak a földben. Aztán hirtelen épült a régi fölé ez az új, a gyökértelen, rohanó lármaváros, melyben idegtépő riadások, bűnök és gyűlöletek és rossz készülődések osonnak és olyan borzadások, amelyekről az a másik, régi város nem álmodott legboszorkányosabb óráiban, félrevert harangok éjtszakáin, fekete pestis idején.

Menni... el, valahova, ahol el lehet felejteni, ami a világon tíz év óta történt és az iszonyút, ami ebben a városban történt és nem kell arra gondolni, ami odakinn is, idebenn is folyton történik.

A menekülés szegény, kilátástalan vágya összeszorította a szívemet.

Jó ideje kínlódtam így céltalanul, távolbavágyón, mire ráeszméltem, hogy fenn a magasban egy órát látok. Egyszerre úgy rémlett, mint ha számlapján a ködben visszaestek volna a mutatók. Az óra megállt... Körülötte lágyan rajzolódott ki Szent Rókus tornya, a párkányon kibukkantak a homályból a kis kőszentek és a föld alá süppedő lépcső elém terítette magát.

Lenn, a boltozás aknájában, egyetlen mécs égett a Boldogasszony képénél. Világa, mint a lepke, ide-oda szállt a fonnyadt virágok és aranyírásos fogadalmi táblák vallomásai felett.

A szentkép előtt egy asszony térdelt leborulva a köveken. A padokban itt-ott kis öregek kupo-

rogtak. Rózsafüzérjük száraz zörgéssel neszelt mozgó, fogatlan szájuk előtt, melyben, mint elferdült kalitkákban, szegény, szürke madarak: szavak voltak, amelyek egy egész hosszú életen át a magasságokba készülődtek és nem tudtak soha kirepülni és alázatosan, vergődően mindig ott maradtak.

A kápolnából már elmúlt a zene. A litániának vége volt és a külső zaj megint hangosabbnak tetszett. Mintha nem fért volna odakinn, betolon-gott a kapun és belebeszél az imádságokba. A szívemben, mint egy kés nyisszentése, kiújult a gyerekhang halálsikoltása. Az iszonyat megint remegni kezdett bennem. Az újságkírat hírei össze-vissza beszéltek a fejemben. Úgy rémlett, az egész utca átrohan a homlokom mögött. A nyakamon hideg lehellet futott el. A háború és a forradalom kísértetei benéztek utánam az ajtón.

Ismét elfogott a menekülés vágya. El szerettem volna menni ebből a terhes világból valahova, ahol el lehet feledni, hogy ilyen, ahol nincsenek emlékek és hírek. Csak annyi időre, míg az ember kicsikét kipihenheti magát...

A sekrestyés oltogatni kezdte a gyertyákat. Rudas rézkupakja alatt összetorpant a láng és lefelé nyaldosott. Aztán nem volt ott többé. A kanóc füstölt még egy darabig és a szaga

érezte a sűrűsödő homályban. Az oltáron kialudt az utolsó gyertya. Csak az ember köszvényes ujjai között világított egy kis gyertyavég és kezének az árnyéka és előrehajló feje is óriásira növekedett a falon.

A kápolna hajójában lépések csoszogtak a kapu felé. Valami csörrent. Talán kulcsok? A sekrestyés lángocskája az oltár mellé billegett. A tabernaculum sötéten emelkedni kezdett. Az oltárgyertyák árnyéka inogva a mennyezetig ért.

Ekkor történhetett bennem valami, amire nem emlékezem. Elindultam, de nem a kapu irányába. Egyszerre úgy rémlett, hogy a sekrestyés lángocskája az oltár mellett egy zajtalanul kinyíló ajtón át alacsony, bolthajtásos szobába tűnik el. Ívelt, rácsos kicsi ablakon még valaminő holdvilágszerű villanyfény vetődött elem. Az autószirének sivalkodásai, a villanyoskocsik csengőcsörtetései éles karmaikkal még egyszer utánam kaptak.

A lépésem váratlan lépcsőfokon zökkent le. Aztán még egy lépcsőfok következett és még egy... Már csak a sekrestyés gyertyája világított a sötétben. Erőlködve figyeltem a távolodó lángot és közben lassankint magamon is sajátosságos távolodást kezdtem érezni.

Egyéb is történt. Az előbb még egészen tisztán láttam, hogy az ember gyertyavéget visz a kezé-

ben. Azt is láttam, hogy a nyugtalan láng körül az olvadt stearin az ujjára folyik. És most mégis mintha szokatlan formájú kézilámpást himbálna az oldalán. A lámpa alulról világította meg a karját. Csak ennyi látszott belőle a sötétben. Nehéz lépésének a zaja nem hallatszott többé.

Hirtelen meghallottam a csendet. Nagy, régelefeledett csend volt ez, olyan mitsem akaró, őszinte csend, amilyenre csak gyerekkoromból emlékezem. A homlokomról lepattant egy hosszú szorítás. Az erek lüktetése nem sietett többé, az idegek maguktól enyhültek, mint szelid lazításban a soká kifeszített húrok. Ekkor eszméltem rá, hogy valamilyen jó, tiszta hűvösség hull az arcomra, melyen régóta fájt a fáradság.

Hátraeresztettem a fejemet és magam fölé néztem. Alig felfogható néma változásokba hajlott át minden. Odafenni, két oldalról öreges, furesa tetők eresze csúszott lassan előre. A tetőkön világítani kezdett a hó. Egyszerre, lenn a sekrestyés kis lámpája alatt is hó volt. Hó, amely nem lesz sáros és fekete, mint a rothadt burgonya, de fehér marad, mint a meséskönyvek képein.

Csodálatosan mesészerűvé kezdett lenni az egész, mintha hulló fehér pelyhek között egy régi képbe himbálódzott volna bele a sekrestyés lámpája. Egy különös képbe, melyen elvétele, nagy

havas tetők alatt, kicsiny házak guggoltak magányosan. A lámpa egyre mélyebben hatolt bele a képbe. Behavazott utcakút bukkant fel. Körülte már csoportba verődtek a házak. Összebúvó tetőiken, fehér prémgallérban feketén, ördögösen ültek a kémények és pipálva hallgatództak.

Mikor visszanéztem, már semmi sem látszott mögöttem, csak fenn, valahol messze, mint a hold korongja, egy világító öreg templomóra. A torony, mely emelte, eltűnt körülte a havazásban. Számlapján belepte a hó a mozdulatlan mutatókat. Homályosan emlékeztem. — Hiszen az óra megállt...

A sekrestyés arcához emelte a lámpáját és meg nézte a kanócot, meddig győzi még? A lámpafény ekkor félköríves vén házkapura esett. Ilyen volt a túlsó kapu is, a következő is. Küszöbüket befujta, kis gyalogkapuik formáját körülprémezte a hó. Jó ideje se ki, se be nem járhatott rajtuk senki.

Mozdulatlanul állt a kép. Az utcából találomra kinőtt magányos, görbe fák sem rezzentek. Havasan ágaskodtak a hóban és a csend olyan nagy volt, hogy hallatszott a sötétben, mikor ágaikról itt-ott, mint a tépés, puhán lehullott a hó. Rejtélyes készülődés derengett át rajtam. Olyanféle belső készülődés, mint amilyenvel az ember abba a szép csendbe hallgatódzik bele, melyből mind-

járt valamilyen zene fog kilépni. Vagy talán már ki is lépett, csak még nem ért el ideig?

Mindjárt, pillanatig se tart...

És a sötétből ekkor, mint egy régi zene vonalai, hattyúprémes templomtornyok kezdtek emelkedni. Havas, vén városfalak könyököltek fel és öreg háztetők, melyeken világított a hó.

Fehér mohával belepett fekete város a süppedő hóban...

Falai között valamelyik templomtorny tetet kongatott. Egyszerre távol hangok hallatszottak. A városkapu íve alá bevörslő őrtűz fényében, mint az árnyképek, fegyveres alakok mozogtak. A kapu megnyikordult, a láncok csörömpöltek rajta.

A sekrestyés lámpája sietni kezdett a havon. A nyílt város elmaradt mögötte. Mire a fal tövébe ért, a kapu nehéz, vaspántos szárnyait már befelé tolták az árnyképszerű emberi alakok.

A kapu mellett kétoldalt behavazott faköpnegben mereven állt a fegyveres őrség. A strázsák mellén fehér fegyverszíjjak kereszteződtek a fecskefarkú kék kabáton. Szuronyos flintájuk olyan hosszú volt, hogy nem fért el a tető alatt.

Ebben a pillanatban a belső utcák felől egy megkéssett raj jött elő a sötétből. Az emberek prémmel körülszegett, lapos fekete kalapot viseltek és fekete gallérköpönyeget. Mikor az őrtűz

fényébe értek, köpenyükre varrt, nagy sárga folt látszott. Hajladozva nyüzsögték körül az öreg strázsamestert, aki sokgombos fehér gamaslijában, szétvetett lábbal állt a tűznél. Háromszögletű kalapját a szemére vágta és fecskefarkú kék frakkja nyílásából kidöntötte fehérmellényes hasát.

A sárgafoltosok keze meggyőző sebes kérleléssel hadonászott a levegőben. Az egyik ravaszul, kínálón csörgette horgolt erszényét a háttérben.

— Mars! — rivallt rájuk fölényesen a strázsamester. — Pestvár falain bévül nincsen kvártélyuk hebreusoknak. Toleranciából portanyitástól portazárásig elég sok népek romlására uzsorászkodhattatok. Most már békesség adassék a jámbor polgároknak. Takarodjatok a zsidó utcába!

A sárgafoltos, fekete köpenyek hirtelen kilebégtek a kapu alatt és a láncos tölgyfaszárnyak bezárultak mögöttük.

A strázsák nagy flintáikkal megint mozdulatlanul álltak. A hó nyugodalmas pelyhekben hullott tovább. Minden békés és tiszta volt és tekintetem a fehér fátyolon át keresni kezdte a sekrestyés lámpáját. A fátyol táncolt a házak apró, kivilágított ablakai előtt, a szélkakasok körül, ráborult az erkélyek könyöklőire, a zindelytornyos kiugrókra. Egy kapu köembereire turbánt csavart magából.

Közben egyre több kicsiny világosság bukkant fel a zegzugos öreg utcákban. Itt is, ott is rúdraelasztott kézilaternák himbálództak a sötét falak tövén és a sekrestyés lámpája elveszett közöttük.

Jöttek-mentek a laternák. Találkoztak, megálltak, összebújtak, mintha beszélgetnének egymással:

— Hogy jutunk át ezeken az infámis nagy hó-hegyeken?

— A franciskánusok klastrománál, spectábilis. Egy pengő krajcárért át lehet kelni a tulsó oldalra.

Két kicsi lámpa felett két beretvált arc hajolt össze. Az egyik csak félig látszott ki a prémes kucsma alól. A másik arc fölé szélesperemű, hihetetlenül magas filc-cilinder emelkedett.

Az idegenek hátterében egyszerre ráismertem a hócsipkés szép torony tövén a Ferenciek öreg rendházára. Falánál egy ember állt és lapátjával mindig újra friss ösvényt vágott a mély hóban:

— Egy krajcár az átkelés!...

Valahonnan messziről csengők csilingelése hallatszott.

— A bécsi diligence!... — kiáltotta egy hang a sötétben. — Vigyázzatok, a gyorskocsi..., — terjedt utcáról-utára a hír,

A kis laternák között hirtelen riadalom támadt. Mintha veszedelem elől partra menekülnének: a falakhoz lapultak, behúzódtak a kapuk íve alá és várakozón világítottak bele az utcába.

Az ablakok itt-ott kinyíltak. A függönyök mögül kíváncsi fejek hajoltak előre.

Hangok hallatszottak:

— Kuriózus sebesség. Ilyen nagy hóban csak két napot késett...

— A gyorskocsi... Jön!

Aztán percek múltak, mire nagy csengőcsilingelésben lassan, nehézkesen egy félig sárgára, félig feketére festett magaskerekű, féderes jármű kezdett elődöcögni a homályból. A kocsi mellett kézilaternákkal gyalogos emberek haladtak. Meredek bakján, a kocsis mellett, cilinderes alakok ültek. Tetején táskák, ládák és kalapskatulyák inogtak. Feltűnően kicsiny ablakán fáradt arcok tekintettek ki.

A városházán, a vigyázótoronyról világosság pislantott le a mélybe. A tűzör járt körben odafenn a torony erkélyén. Kiáltása tompán bukdácsolt lefelé a hópelyhek között:

— Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus...

A fény eltűnt a toronyról. A városháza nagy, négyyszögletes tömegével megint visszamerült a sötétbe a Duna homokos partján. Lenn a folyón vizimalmok aludtak a téli révecskében. A Város-

ház-piac közepén a Szentháromság-szobor sugaras aranyozása kicsillant a hóból.

Egyszerre zegzugos sikátorokban jártam, nyugodalmas jó kis sikátorokban. Mögöttem minden elmaradt, ami emlékezett, előmbe semmi sem jött, ami emlékeztetne és a csend gyönyörű, halk nevetéssel nevetni kezdett a fülemben.

Soká mentem így. A lépésem fehér bársonyban járt. A hópelyhek mint könnyű, vattás cimbalomverők ugráltak a levegőben láthatatlan zizzenő húrokon.

Fejem fölött váratlanul megcsikordult kampós láncán az öreg laterna. A lángja füstölt. Pislogása álmosan karikázott egy borbélyműhely cintányérjain. A cintányérok alatt rácsos kicsi ablakból rácsozott kicsi világosság vetődött ki a hóra.

Odabenn a műhelyben még dolgoztak. A cserépkályhában égett a tűz. A kályha ajtaja nyitva volt és a parázson nagy kolmizóvasak melegedtek.

A falon, kampós szegeken, púderes parókák lógtak. Copfjuk a földig ért, a macska játszott velük. Egy kalitkában rigó ugrált.

A mester, fehér kötényében, ingujjasan állt a műhely közepén, az állványra peckelt, kényes paróka előtt és sebes forгатással hűtötte a fodorítóvasat.

— Hanzi, egy-kettő! Vendelin, leütöm az álladat...

A legények futva jöttek-mentek a kolmizókkal a cserépkályha és a parókásállvány között.

— Ulrich, ne ne vess — mordult a mester, — mozogj már azzal a púderezéssel, megfullad az archivarius úr!

A tükör előtt, hátrakötött fésülködőgallérba süllyedten, boldogtalanul ült az egyetlen kliens. És mialatt óriási stanicliba temette az arcát, Ulrich inas meszelőnagyságú púderezővel mókásan rázta fejére a hajport.

— Siess már, te ördögfatty! — hallatszott egy síri hang a stanicliból. — Ő, a l'hombre-partiem... megnyúznak, ha elkésem.

Váratlanul kicsi lámpa állt meg mellettem a gyalogjárón. Vénségtől megzöldült háromszegletű kalapban, elnyútt köpönyeggallérban egy öreg úr zörgetett be az ablakon.

A mester kikukucskált az ajtórésen, aztán hódoló lendülettel feltárta.

— Van szerencsém professor rector úr! Tessék befáradni! Tiszteljen meg magnifice prosenior...

— Sietek, későn van — jelentette ki az öreg, mialatt kerek mozdulattal leemelte kalapját és másik kezének ugyanolyan kerek mozdulatával leemelte fejéről cöpös parókáját.

— Gondozására bízom, borbély művész úr —

mondotta gyöngéden, mintha életépárjáról lenne szó. — Fodorítsa ki francia csínnal. Holnap érte jövék.

— Sok a munka, nagy a forgalom. Holnapután teátrum van. Julius Caesart adják elő a német komédiában — hadarta a mester. — Még ki kell kolmiznom a komédiások allonge parókáit a színjátszáshoz. De azért, magnificus rector, magamat úri favorjába ajánlom. Minden parancsolatja szerint legyen.

Az öreg ceremóniásan föltette szinte illetlenül kopasz fejére a kalapot. Ő is, a mester is mélyen bókoltak egymásnak és a kicsiny lámpa önérzetesen odébb himbálódzott.

Tovalebegő fényében, egy-egy pillanatra, fúrcsán pingált cégtáblák mutatták meg magukat a falakon. Turbános török basa, három marcona gránátos, egy fekete kutya, egy fehér menyasszony . . .

A sarokház falmélyedésében lajtorjás kis képményseprő szobra állt. A bezárt boltok felett, vaskarokon, perecek, csizmák lógtak be az utcába. Felszerszámozott kicsi bádogló, cifrára kovácsolt óriási kules. Túl, az íves kapu felett, egy hegedű meg egy flóta függött. A falon becsületesen, nehézkes vén betűk hirdették:

**Aki pedig keresné, ezen házban megtalálja
a Polgári Hegedű és Flóta és Clarinét
művesek Czéhét.**

Tekintetem bevetődött egy földszintes ablakon. Az alacsony, mélyen hátranyúló szobában egyetlen faggyúgyertya égett. És a falon, a Szűz Mária képe előtt, vörös pohárkában az olajos-mécs lángja.

A mécs alatt, hosszú padokon, ünneplő ruhában, illedelmes emberek ültek. Előttük, a zöld posztóval leterített asztalon, szép rendben feküdtek hegedűk, flóták és clarinétok.

A mesterek maguk között tanácskoztak. Tiszteletudón, állva várakozott néhány legény a szegletben, a kemence mellett.

Egy hosszúhajú mester, fekete ruhájában, lassan felemelkedett. Felvette az asztalról az egyik clarinétot és megpróbálta. Csendesen fújta, csontos ujjai járatosan mozogtak a billentyűkön. A többi komolyan, figyelmesen hallgatta. Mikor vége volt, a céhmester lekoppantotta a gyertya kanócát és ünnepélyesen mondotta:

— Mielőtt pediglen határozat hozatnék, imádkozzunk az országért, a városért és a céhéért...

Egyöntetű mormolás hallatszott odabentről. Aztán megint közelebb húzódtak egymáshoz az emberek és olyan lelkiismeretesen tanácskoztak, mintha a becsületükről lenne szó. Végül felállt az öregmester és megköszörülte a torkát. Hangja kiszűrődött az utcára.

— Wohlgemuth Ferencz Christian polgári cla-

rinét mives legényt pedig, ezidő szerint még nem szabadítja fel a Czéh. Meghagyatik néki, hogy szorgalmatos studiummal munkálkodjék és az eljövendő esztendőben, Kis Asszony hava tizenkettedik napján újfent bemutatkozzék a hegedű, flóta és clarinét mivesek polgári Czéhe előtt. Az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek áldásával.

Senki sem mondott ellent, mindenki rendén valónak találta. A legények között megadóan lehajtotta az egyik a fejét.

A hulló hó fátyola bevonta az ablakot és repülő szőttesében vitt magával tovább. Mögöttem, egyre halkulón, egy hegedű hangja jött a csenden át... A céh ismét ítélni fog és ítéléséhez nincs hozzászólása olyannak, aki maga nem tud hegedűt mívelni. A mestereket illeti a döntés. Mert ha olyan idők járnak, hogy a mestereknek a legények, a legényeknek külső kontárok parancsolnak, akik még egy quintet se tudnak hangolni, egy flótabillentyűt se tudnak a helyére illeszteni, akkor — rosszak a flóták és a hegedűk...

Aztán egészen hirtelen történt. Az utcalámpa alatt, a szegleten, egy úr megemelte valaki előtt a kalapját.

A másik is köszönt:

— Tartozó tisztelettel, Illustrissime.

— Kriminális idő... Hová méltóztatik igyekezni?

— Megtekintem milyen passzazsirok érkeztek a diligenceal.

— Éppen magam is az Electorokba vagyok készülett. Talán journalokat is hozott a gyorskocsi Bécsből.

Emeletes sárga ház előtt álltak meg. A kapu felett, a falon, különös festett figurák látszottak. Mint a kártyakirályok koronás hermelinfővegben, nagyparókás, páncélos figurák sorakoztak a furfangosan rajzolt öreg írás körül:

Waffhof

zu den SIEBEN KURIERSTEN

Vendégfogadó a Hét Választófejedelmekhez... Sajátságos parádés vígsággal csilingeltek le rám ezek a szavak, mint valami régi muzsika.

A kapu nyitva volt. Mély boltozása alatt, kétoldalt, falra akasztott kézilámpák lógtak. A kapualjából nagy udvar nyílt. Az udvaron egy fáklya ember állt. A fáklya füstös fényében kétszínnel festett utazókocsik, félig kifogott lovak körvonalai látszottak. Az állatok teste gőzölt a hidegben.

A kapu mellett néhány lépcsőfok vezetett fel egy fehérfüggönyös kis üvegajtóhoz. A belső világítás barátságosan szűrődött át az üvegre feszített függönyön. A sárgaréz kilincs ragyogott.

Az idegen urak a küszöbön álltak. Fenn a szemöldökfán csilingelni kezdett az ajtócsengő. Aztán, nem tudom, hogyan történt, már én is benn voltam a vendégfogadó éttermében.

Egy pillanatra megakadt a lépésem. A fehér abrosszal terített asztalok mellett mindenütt valószínűtlen alakok ültek. Kedvesek és furesák, olyanok, mintha finom ollóval régi divatlapokból vágták volna ki őket. Hirtelen a saját öltözetemre kellett gondolnom. Ha észrevennék? És önkéntelenül összefogtam a bundámat.

A szegletben szabad volt egy kis asztal. Fél-szegen indultam arrafelé. Közben olyasmit éreztem, hogy a földre kell néznem, el kell rejtőznöm a tulajdon tekintetem mögött, mert különben valami megfoghatatlan történik.

Mialatt így lefelé néztem, megakadt a szemem a súrolt deszkapadlón. Friss, havas lábnyomok olvadtak a székek körül. Az asztalok alatt finom keresztzalagos topánkák, csattos cipők, elnyujtott csizmás lábak látszottak. A szálában udvarias beszéd zsongott. Elvértve porcelláncsörrenés, pohárcsengés hallatszott. Senki se törődött velem. Egyszerre kíváncsi mosolyt éreztem az arcomon. Lassan felemeltem a fejemet.

Megnyugtató szelid világosság szőtte át a termet. Csak a terített asztalokon égtek gyertyák. A mennyezet aranyozott fa-luszterén láng-

talantul futottak körben a viaszszálak. Most már figyelmesen kezdtem nézegetni a dolgokat. Az emeletes pohárszéken öreg cinkkupák és festett alabástrom gyümölcsök között, csillanómedrű Altwien-vázák álltak. Szemközt a fehér falon, zöld zsinóron, aranyos keretben Mária Terézia koronás képe függött. A királynő még egészen fiatal volt a képen és brokátkrinolinja mellett Pozsony vára látszott és a Duna kékre festett vize.

Halk ajtócsapódás rezzentett fel. Nagy tállakkal fehérsapkás kis kukták szaladtak be a konyha felől. Hosszúnyakú palackokat is hoztak és sürgőre szolgálták fel az ételeket.

Az egyik asztalnál ifjú gavallérok ültek. Színes frakkjuk mélyen kinyílt a fodros ing felett. Habos batiszt-nyakkendőjük az állukon futott át és a fülükig ért. Ezek fánkot ettek és aranyosra barnult üvegekből tokaji bort töltögettek maguknak.

Mellettük magyarviseletű vidéki urak könyököltek össze egy asztal felett és titkolódzó arccal hangosan beszéltek. Túl egy püspök vacsorázott két testes kanonokja között. Most érkezett Bécsből. Széke mögött feszesen állt a huszárhoz, ezüst-zsinóros rövid bekecsében.

Óriási kalapon akadt meg a szemem. Az ablak alatt rövidekékű görögös ruhában szép fiatal

asszony ült két gyermekével. Az asztal végén a pap-nevelő és a gouvernante húzódott meg. Az úrnő széke mellett táskák és ridikülök tornyosultak a földön. Netz-keztyűs keze negédesen törte a kenyeret. Az ételeket olyan mozdulattal szedte a tányérjára, mintha virágok lennének. Aztán pizskált közöttük és mindent otthagyt.

Egyszerre azt az urat is megláttam és a másikat is, akiknek a nyomában ide jöttem. Az öregebbik jókedvűen nézelődött aranykeretes lorgnonján át. Valahányszor mozdult, tubákszínű frakkján megcsillantak a nagy gyöngyházgombok... Ebben a pillanatban egy fehér fejkötős szolgálóleány közeledett felém. Virágos ingvállá, harangozó, csíkos szoknyácskája friss és tiszta volt. Hirtelen megint a deszkapadlót kezdtem nézni. Mire felpillantottam, a leány már a szomszéd asztalnál állt. Ott fizetni akartak.

— Nagyon szerény étkezés volt — mondotta egy hang, mintha alkudni akarna. — Seberli leves, tejfeles fogas, írósvajban pirult krumplicskákkal, meg sült libamáj rizskásával, meg spékelt vesepecsenye garnirozva, pulykamell kastaniákkal, marmeládós fánk, gyümölcs és sajt. Egy flaska badacsonyi bor, két flaska egri bikavér...

— Egy bécsi forint és tizenhét krajcár — felelte a leány.

— Micsoda summa, ilyen kis vacsoráért, mi-

csoda drágaság — sóhajtott a fájdalmasan a vendég, mialatt fizetett. Aztán borraivalónak adakozó fölénnyel két krajcárt tett le az abroszra.

A leány csinos kis bókot vágott ki és hálásan mosolygott.

— És a kenyér! Majd elfelejtettem, — mondotta az úr. — Három karaj...

— Az hozzá tartozik — felelte a leány. — A kenyér semmibe se kerül...

Ekkor kezdődhetett el valami, ami egészen értelmetlen volt. Furcsa nyugtalanság lepette meg. Egy tekintetet éreztem magamon, melyről nem sejtettem, hogy honnan jön. Mi ez? Mit keresek itt? Olyan békésen elringató volt kinn a kis utcákban a hóhullás. Miért is jöttem ide?

Váratlanul egy visszatolt szék ütött zajt. Lépéseket hallottam. Nem néztem oda és mégis biztosan tudtam, hogy azok a lépések felém közelednek. Tudtam, hogy valaki most mindjárt szólni fog hozzám és nekem felelnem kell. Ólom ömlött a tagjaimba és a két kezem roppant nehéz lett. Mellettem egészen közel, nagy gyöngyházgombok csillantak meg egy tubákszínű frakkon.

— De facto, meg se ismertem, kedves Barbara húgom...

Hideg borzongás futott végig az arcomon. Barbara... És ezt nekem mondja. A dédanyám nevéen szólít, aki több mint száz éve meghalt már.

— Igen... én sem... — Halkan, elfogódva beszéltem és éreztem, hogy ebben a pillanatban arcomban egy régi arc van. Szétválasztja a vonásaimat és kihajlik sok más régi arc közül. Azok is mind hozzám tartoznak. És a sok régi arc együtt az én arcom, melyben benne vannak valamennyien, akik előtttem éltek, akiket soha se láttam. Hol egyik, hol másik suhan elő és mosolyog az ajkammal vagy belelobbantja a szemembe a tekintetét és akik rám néznek, azt hiszik, hogy én vagyok. Pedig ők is velem vannak, mindig velem, akiket senki se ismer fel bennem többé.

Most... ebben a pillanatban, aranynyeles lorgnonján át egy öreg úr felismert közülük egyet, egy régen porladót és örvendőn rámosolygott a halvány gyertyafényben.

— Persze, most érkeztek Bécsből — mondotta egész természetesen. — És kedves atyjaura? Talán a kocsival történt valami kalamitás a nagy hóban? Ezért kényszerül itt mulatni magányosan. Fatális... fatális, mindjárt gondoltam, de ha konveniénálna kedves húgomnak, tiszteljen meg minket. Nota bene, tíz lépésnyire se kell fáradnia. Vagy kocsit hozassak? Feleségemnek nagy öröme szolgálna. Hangászok muzsikálnak ma este nálunk. A rendes quartett. Kérem... Nem, itt nem várakozhat. Azok a stützerek, nyughatatlan modorú ifjú arszlánok. Kivált az ott, a poma-

granát színű frakkban. Impossibilis! A sok idegen passzazsir között, egyedül egy dáma, egy vendégfogadóban...

Mialatt beszélt, lehullott rólam az ólmos zsibbadás. Egyszerre megint mozdítani tudtam a fejemet. Szabadkozni próbáltam. Útról jövök, bundában, esti ruhám sincs. Inkább máskor...

De az öreg úr nem engedett. Magához intette a csinos kis szolgálót.

— Ha a nemzetes úr visszajön, hiszen ismered, mondd meg neki, hogy átinvitáltam a leányát magunkhoz.

Az ajtócsengő csilingelt és az öreg úr mélyen meghajolt, mikor maga előtt kiengedett. Aztán már az utcán voltunk a hóban. Aztán egy zsin-delytetős, zömök ház kapuja előtt. Kísérőm jel-adásnak megrángatta a húzócsengőt és nagy kulccsal felnyitotta a zárt.

A kapu aljában egy mángorló állt, az emelet-ről könnyedén, elbájolón Mozart zenéje hangzott. A sötét kis udvar irányából, gyertyával kezében, kikolmizott tornyos fejkötő alatt egy picinyke nőszemély közeledett.

— Ne bókoljon annyit, leányasszony — mondotta az úr, — inkább világítson.

A kicsinyke nőszemély nyújtózkodni kezdett. Fejkötője magasába emelte a gyertyatartót és

ettől kezdve lélekzeni se igen mert, hogy a lángot meg ne ingassa.

A világosság beesett két fehérre meszelt fal közé és felfelé szaladt előttem a meredek falépcsőn.

— Még három grádics van — hangzott mögöttem. Egyszerre abbamaradt odafenn a zene. Alakok tűntek elő a lépcső pihenőjén. Már tisztán láttam őket. Egy krinolinós kövér dáma. Rövidderekű almazöld perkálsruhában egy fiatal leány. Mellette ezüst kandelábert tartott emelve valaki.

Magasnövésű nyulánk ember volt. Háromgalléros kék kabátja nyílásában, a könnyű ingfodor felett, szertelenül széles, fekete atlaszkendő esavarodott a nyakára. Hófehér posztónadrágot és sárgahajtokás Souvarov-csizmát viselt. Egy pillanatra úgy rémlett, mintha egy régi képet néznék. Talán láttam is már ezt a képet valahol, vagy álmodtam egyszer? Hirtelen elmosódott fejemben a gondolat. Milyen keskeny és halvány az arca és zöld szeme milyen sajátságosan árnyékos.

Valaminő zavar támadt. Az árnyékos szemekben kezdődött és onnan terjedt át a többi arcra. Egy ifjú ember, akit eddig nem vettem észre, túlzottan mélyen meghajolt. Bokáig érő nanking pantalló és kécsíkos harisnya volt rajta. Hosszúra növesztett szőke haja előre lendült a mozdulatától.

Hangokat hallottam magam körül. Eszembe jutott, hogy már az előbb is hallatszottak. Barátságosan csengtek és mégis nyugtalanítottak. A krinolinós asszonyság megint mondta, vegyem le a bundámat. Mind bízattak. A fiatal leány meggyőzően ismételte, hogy odabenn meleg van. Ég a tűz a kályhában... Egy pillanatig szinte kínzóan éreztem az ő és a magam ruházata közötti különbséget: több mint száz esztendő volt a ruháink között. Pedig most még takart a bunda.

— Nem, köszönöm. Kissé átfáztam. Fenntartanám, ha megengednék...

— Talán a vizitszobában örvendezzünk tovább egymás látásán, — mondotta ekkor udvariasan a háziúr és feltárta a magas üveges ajtót.

Bolthajtásos szobába léptem. Itt-ott gyertyalángok világítottak a comodeszekrényeken, az asztalon és minden megismétlődött a tükörben. A zöldesíkos papírkárpiton, a divány fölött, ovális keretekben, fekete silhouette-portrék körvonalozódtak. A cseresznyefa-bútorokon, a gyönggyel hímzett virágképeken játszott a fény. Derűs, gyermekes vígság, tiszta élet áradt a fehér mullfüggönyös szobában. A kótatartók mögül borzas muzsikusfejek néztek rám kíváncsian. Egy nagy karosszékből sajátságos öreg katona emelkedett fel. Varkocsba font fehér páróka volt a fején.

Copfján, mint két varjúszárny ült a fekete selyem-szalag csokra. Az aggastyán magas botjára görnyedt és hosszú ideig figyelmesen nézett rám. Senki se merte zavarni. Mindenki hallgatott.

— Jó barátom, tábori batjársam volt kedves húgomnak az öregatyja ura — mondotta végre, vontatott hangon.

Nyugtalanság kuszálta meg a gondolataimat. Hiszen ő a dédanyám nagyatyjáról beszél... És megint ugyanazt a hűvös borzongást éreztem az arcomon, mint az előbb, a Hét Választófejedelmek fehér szálájában.

Az öreg óbester visszaereszkedett a karos-székre és ahogy a botjára támasztotta az állát, nem lehetett megkülönböztetni, hol végződik a bot elefántcsont-fogantyúja, hol kezdődik elefántcsontszerű arca. Különösen, lárvaszerűen mosolygott valahova messzire, ahová csak ő látott el.

— A prusszus király ellen verekedtünk akkor... és milyen veszettül fiatalok voltunk. Megálljon csak kedves húgom! Anno... anno ezerhétszázötvenhétben...

A hegedűkön megint felébredt az alvó melódia és szállt és zengett. A cello mély vágyban kísérté, a spinett billentyűi alól tűnő szárnycsapással, mint ezüst pillangók, repkedtek ki a hangok.

És mialatt az öreg katona valószínűtlen, távol iftarságáról beszélt, finom viaszszagot kezdtem

érezni. Olyanfélét, mint amilyen akkor támad, mikor valaki mellett az utolsó viaszgyertyák égnek. Jobbról, balról égnek és a viasz mondani-valójába valamilyen virág szaga is belevegyül. Itt is érzett, lilászínű virágillat, — lavendula érzett a szobában.

Elöttem az ovális asztalon, az alacsony ezüst-tartóban csendesen fogytak a viaszgyertyák. Egy fehér kis kéz minduntalan lekoppantotta a megnyúló kanócot.

— Számtalan pennás munkák tésznek bizony-ságot sok jeles huszárcselekedetinkről — mondotta a aggastyán halkán, a zene hangjain át. — Sunt quorum non est memoria... az idegen népek mindig újra megfeledkeznek a magyar vitézi cselekedeteikről, mert mi idehaza se tartjuk emlékezetünkben a magunk becsületét. — Egy darabig komoran nézett a gyertyafénybe. — Pedig a megboldogult prusszus király lovasgenerálisa, Ziethen úr is tőlünk tanulta el a huszárháborút. — Kissé felegyenesedett a karosszékekben: — És odatúl Dettingennél, mikor együtt verekedtünk az anglosokkal és úgy meggyőztük a franciákat, hogy a Rénus vizén is átkeltünk utánuk, tiszteességet adott az armadánknak az anglusok generálisa. Mondják, a minapában Bonaparte császár is levette a kalapját a magyar huszárhozam szemléletében. Ezt is elfelejtik majd... De azért, ha

egyszer Isten igazában megint elindulunk, le-
veszik még az anglusok, a prusszusok is, a fran-
ciák meg a többi közönséges népek is a kalapju-
kat...

Az idők összezavarodtak a fejemben és várni
kezdtem, hogy elmúlják ez. De semmi sem válto-
zott. Az elefántcsontra támaszkodott parókás fő
még mindig felém fordult. Felgombolt zöld dol-
mánya nyílásában, szaggatott lélekzésétől gyor-
san emelkedett és horpadt a kibuggyanó fodros
patyolat, a sűrű ezüst pitykék fölött.

— Zenebonás idők voltak akkor, most meg
nagy csendesség vagyon... — mondotta alig moz-
duló szájjal, mintha önmagának beszélne titko-
kat. — Nagy csendesség... Elnyugodott a hábo-
rúskodás, kóborlóknak és haramiáknak nincsen
vigadásuk. Az emberek békességben élnek és azt
hiszik, jeles dolgot mívelnek, ha a diétán vagy
a magisztrátusban a hatalomért veszekednek. —
Kivette dolmánya zsebéből tubákszelencéjét és
megvetően rákoppintott. — A kályha mellett
tubákolnak, fundust vesznek, literátus dolgokról
gondolkoznak és nem tudják, amit mi tudunk és
nem értik, ha mondjuk. Mi is így voltunk az öre-
gekkel. Azelőtt is így volt és ezért kezdődik a
világon mindig minden újra. Mint a hinta fel-le,
egyhelyben. Majd eljönnek megint a zenebonás
idők, azután megint lészen jó csendesség...

Senki se figyelt rá, mindenki a zenét hallgatta. A diván szegletében, egyenesen ült indiai shawl-jában a krinolinós dáma és kötöttűi ütemes kis neszeléssel mozogtak. A háziúr a spinett mellett állt. Nagy gyöngyházgombjain játszott a fény, valahányszor a kóta lapjait forgatta. A muzsikuskok a G-moll Quartett andalító Rondójához értek.

Ekkor koppantotta le ismét a kis fehér kéz a gyertya kanócát. Túlságosan lekoppantotta. Egy pillanatra szinte minden elhomályosult. Önkénytelenül odanéztem. Almazöld perkálsruhájában, a tükrös consolera hajolt a leány és hosszú tekintettel mosolygott el a vergődő láng fölött. A szőke ifjú ember, aki egész idő alatt mozdulatlanul ült egy magasan párnázott széken, össze-rezzent. Kissé nyitott szájjal, elragadtatottan ő is mosolyogni kezdett. A két fiatal mosoly átjárta a szobát, ragyogott és világított a homályban. És a végtelennek ez az időtlen beszédje, mely a szó és a csók között száll örök tavaszban, két élet minden titkát elárulta.

Igy találkoztak ők, míg a gyertyaláng újra erőre nem kapott. A zene pedig szállt és kitárt szárnyaival eltakarta őket a többiek elől.

Mozart meséje zengett a csendben. Az ablakok és ajtók felől nem jött be semmi zaj. Odalenn hallgatott az utca. A lépcsőt nem verték fel

váratlan lépések, a gyertyák lángja nem ingott a jövés-menéstől és híreket sem mondott senki. A világ messze volt és az ember közel volt önmagához.

Egyszerre, magam sem tudtam miért, olyan mozdulatot tettem a kezemmel, mint amilyennel az ember az éjjeli lepkét elhajtja a szeme elől. Aztán kisvártatva megint ugyanannak a mozdulatnak a kényszerét éreztem a kezemben. Lassan az ajtó felé fordítottam a tekintetemet. Háromgalléros kék kabátjában az árnyékosszemű idegen állt ott. Kezét a csipőjére támasztotta. Hullámos haja egy elmúlt mozdulattól visszalendült a homlokából. Szép fejét hátraszegve tartotta és egyenesen rámnézett. Nem tévedtem, rámnézett, kérdőn, megfoghatatlanul.

Ebben a pillanatban odalenn valamerre kocsicsengők kezdtek csilingelni. A lépcsőfelőli ajtó kinyílt és tornyos fejkötője alatt megjelent a kicsiny leányasszony.

— Kocsi jön — jelentette lelkendezve, — már a Régiposta-utcában lehet. Mindjárt ideér.

Senki sem kételkedett, hogy a kocsi csakis értem jöhet. A zene félbenmaradt, mindenki felállt és sajnálkozott. A quartett búcsúzva hajlongott, a krinolinós dáma kedvesen sóhajtott, a háziúr lekísért a lépcső aljáig. Mikor visszanéz-

tem, odafenn, a homályban már csak az almazöld ruha szegélye és a kékcsíkos harisnya látszott.

— Megengedi, hogy besegítsem a kocsijába? — hallottam egészen a közelből. Az árnyékosszemű idegen nesztelen lépéssel jött mellettem.

Már kinn álltunk a hóban. A kapu bezárult mögöttünk és megint olyasmit éreztem, hogy egyszer, valamikor álmodtam ezt. Mielőtt azonban minden az eszembe juthatott volna, a gondolatom megint elmosódott. Kocsicsengők közeledtek és nevettek, mint az ezüstcsengők a régi operák zenekarában. Aztán elhaladtak előttem, távolodtak, elmúltak, de a koci nem látszott, kerékcsapás nem maradt a hóban.

— Megbocsásson — mondotta ekkor sajátosságos szomorúsággal az idegen. — Régen vártam erre. Még egyszer beszélnem kell, még egyszer hallanom kell a hangját. Még ha azt mondaná is, hogy — nem. Ugyanúgy mondaná, mint akkor... Ajándék lesz, szép lesz a nem is, mert Barbara adja. Nekem adja és senkivel se kell megosztanom. Az az enyém marad, egészen az enyém, mindenkorra, amíg élek... És közben kinyújtotta a kezét, mintha át akart volna venni valamit.

A hó egyre nagyobb pelyhekben hullott és a hangja tompán jutott el hozzám, mintha messziről beszélne, egyre messzebbről. Hideg, fehér fátyol sűrűsödött közöttünk. Már csak a kör-

vonalaít láttam és csodálatos szemét. Jóformán egészen eltűnt. Csakis kinyújtott keze látszott még a szép mozdulatban. Halványan, egyre halványabban.

Ott, ahol az előbb állt, egy kis világosság támadt. Mikor jobban odanézttem, úgy rémlett, magányos lámpa fénye himbálódzik elmosódó házak tövéén. Görnyedten, lassan botorkált alabárdjával egy éjjeli őr: — Tűzre, vízre vigyázzatok... Már ez is csak alig hogy hallatszott, csendesen zizegett, mint a hópolyhek.

Az út hosszú volt és sötét. A lámpafényen egyre ritkulón szálltak át a fehér pihék. Egyszerre a sekrestyés jutott az eszembe. Kösztvényes ujjai között világított a kis gyertyavég, kezének az árnyéka óriásira növekedett a falon.

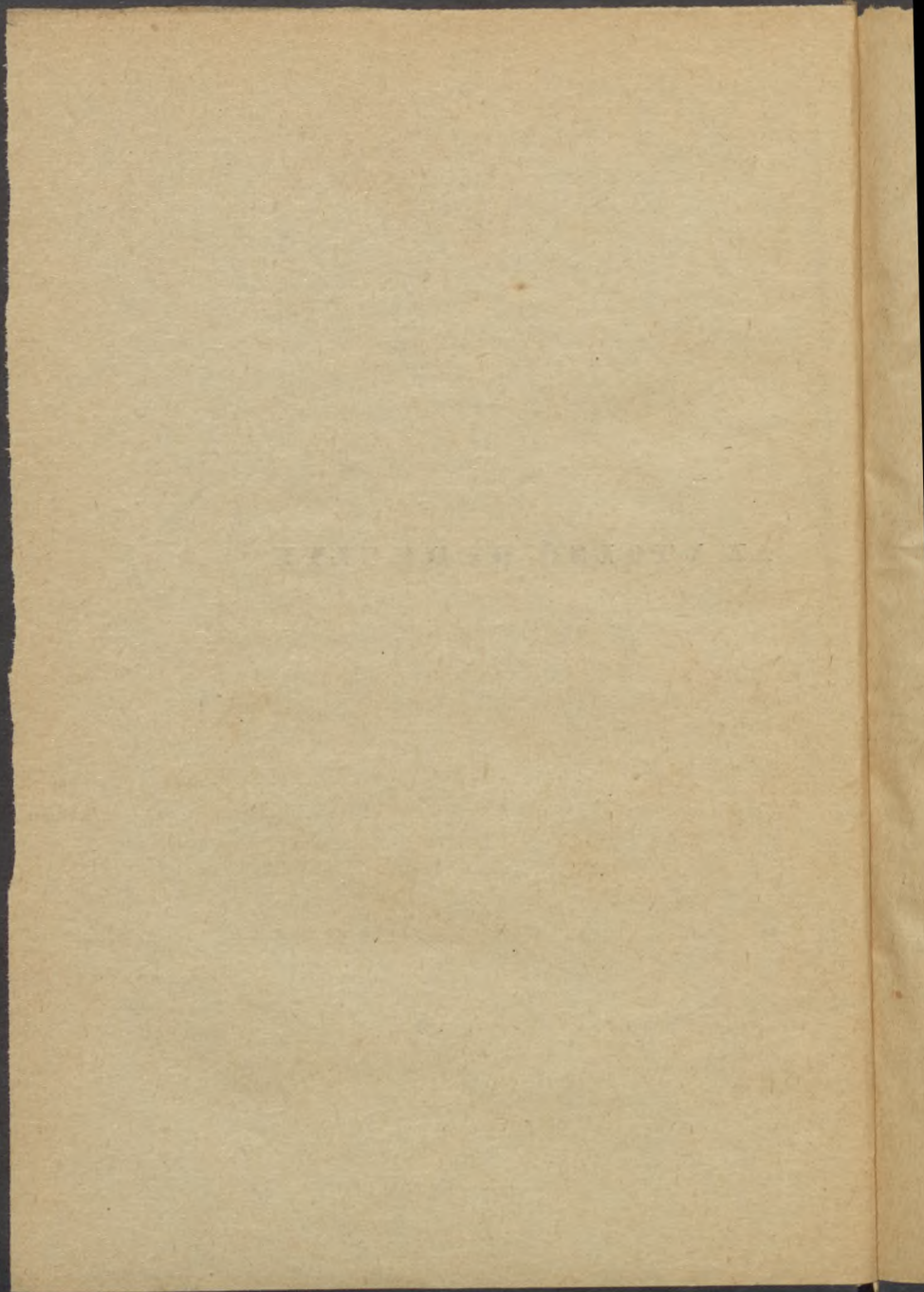
A havazás megszűnt és mintha felülről jönne, nyugtalan zaj hatolt le hozzám. A cipőm orra lépcsőbe ütődött. A falnak támasztottam a keze-met. Még egy lépcső következett és még egy. És minden lépcsőfokkal nőtt a zaj, zsibongott, dübörgött, zihált. Nyöszörgés, vágy és jajgatás, lihegés, bosszú és gyűlölet forrt benne és ömlött felém.

Küszöbhez értem. Már csak egy sötét kapuív választott el a zaj katlanától. Egyszerre más-fajta levegő csapott az arcomba. A város rám-lehelt. Minden ablakával, minden ajtajával lehelt.

Rohanásának a szele megcsapott. Összerázkódtam. Hirtelen, hosszú tűkkel éles világosság szúrt bele a szemembe. Egy villanylámpa fénye. Sok villanylámpa, izzó gömbök, száguldó fényszórók, égő ablakok... Sivító autók túlköltek, csörtettek a villanyosok, vágattak a kocsik a csirizes fekete hóban. Rikkancsok nyargaltak a ködön át, emberek tolongtak, rohant, kavargott az utca és a város egész szenvedésével hurcolta, gázolta, tiporta önmagát.

Egy pillanatig szédülve támaszkodtam a Rókus-kápolna öreg falához. Mire való mindez, mikor másként is lehetne?... A zaj a fejemre szakadt, a jelen tudata a mellemre könyökölt. A csend messze volt. Hasztalan a visszavágyás... Az a csend az övék, nem a mienk. Nekünk mennünk kell, előre, át ezen, át kell esnünk mindenre, hogy kijussunk a csendbe, amely majd a mienk lesz.

AZ UTOLSÓ DEREGLYE

A szél üvöltve nyargalt a vad hideg vizen és az ég vele nyargalt bomlottan, feketén.

Odafentről is lehallatszott az iszonyat. A szörnyű sivításban vak bőduléssel ütődtek össze a kátrányos nehéz fellegek. Viszhangzott, tombolt a levegő és a hullámok már őrjöngve tépték egymást a süllyedő hajó körül. Felugráltak a fedélzetre. Fehéren, magasán forogtak. Visszabuktak és mindig újra magukkal rántottak egy darab életet.

Segítség...

A hajó remegett, mintha haláltusájában a hideg törte volna. Körülte hullák táncoltak a tajtékban. Szirénje fuldokolva sikoltott utolsót. A parancsnoki hídon már csak egyetlen ember állt. Nem volt kinek parancsoljon, csak állt és várta a halált.

Ekkor történt. Egy hullám nőtt a többiek fölé és ahogy jött, fehér karmaival a sötét eget kaparta. Nyomában a rettentő szántás között nyitott tölcser rohant. Pusztá szelétől oldalt dült a hajó. Egyszerre ijesztően fenn volt a magasan. Beleütődött az alacsony égbe és az árboca reccsenve letört. Mint szakadt inak csapkodtak

körülötte a kötelek. Aztán orral zuhant a mélybe és úgy maradt, félig alámerülten, egy emberlő rémes pillanatig.

A szétcsattant víz visszahullott és ami a hajóból még a felszínen volt, kísértetiesen rángatózott az ég alatt, mintha elmerült testével sötét hatalmak birkóznának odalenn, hogy magukhoz rántsák az egészet.

Segítség...

Már semmi sem segített. A tenger szörnyű erővel beszívta a sülyedő hajót.

Ahol az előbb még vergődött fekete teste, hirtelen üresség maradt az ég és a víz között. A vízben feltátongott egy nagy, sötét torok és ragadozón falta be a hajó után a vonagló roncsokat, bomlottan ágaskodó emberfejeket, ordítva menekülő csónakokat. Mindent, amit elért.

És ami túl a halálgyűrűn még élt, egy percre megdermedt a szörnyű sülyedés körül.

Vége... Középütt, ahol a kémények szája eltűnt, öklendve buggyant fel a levegő, mintha utolsót lélekezett volna a hajó. Aztán bőgve egymásba rohantak a hullámok és a vizek végtelen szántása egyforma, nyugtalan iszonyat lett a szemhatártól a szemhatárig.

Minden elmerült... Csak messze kinn, ugráló roncsok, hanyódó emberi testek között táncolt halálos tébolyban egy utolsó deréglye.

Lucskos emberi alakok álltak rajta. Vonítva lóbálták a karjukat a fejük felett és inogtak, mintha a dereglye mozgása szerint ők is valami borzasztó táncot járnának.

És a habzásból minden arrafelé fordult. Elké-
kült, csapzott hajú fejek forogtak, mint a srófok,
karmokká lett kezek kapkodtak.

Utolsó reménység... Utolsó dereglye...

Kicsiny, fekete test vetődött a víz fölé. Oda-
lentről jött vissza. A forrongó tenger okádta ki.
Még élt. Szájából, orrából folyt a víz. Hörögve
könyörgött:

— Kötelek... dobjatok kötelek...

De csak a hullám segítette. Odacsapta fejét a
szálfákhoz. Félönkívületében, őrjöngve meg-
kapaszkodott.

Horpadtmellű, sárgafejű ember ugrott elé. Uga-
tott, mint egy gonosz állat és fejszét lóbált a
szélben.

— Nincs hely... ereszd el...

A fejsze visítva lecsapott.

Már csak két levált véres kéz markolta a de-
reglye szélét, a test visszabukott és mint egy kő
alámerült.

Mások jöttek, vergődő rimánkodók. Elké-
kült kezük megfogódzott: Csak engem... De a fejszés
senkin se könyörült. Suhintott és a vizes deszká-
kon szétázott a friss vér.

A hullámok pedig átugráltak a dereglye felett, alája bujtak, felpúolták a hátukat, lebillentették magukról, dobálták egymásnak és csattogó körben vihogtak körülte.

A sárgaarcú fejszés még mindig állt és mindenkiire lecsapott, aki az elsüllyedt hajóból a dereglyéhez menekült. Halálordítás vegyült a viharba. Testek loccsantak vissza. Mire ismét felvetődtek, mereven libegtek a hullámokon, mint az üres palackok... Ő nem irgalmazott. Az emberek látták ezt és nem tettek semmit ellene. Hátha?... mégis? Míg veszni hagy mindent, talán őket menti meg?

Aztán egyszerre nem volt ott több. Egy másik kapta ki kezéből a fejszét. — Sokan vagyunk! — ordította és leütött néhányat, hogy kevesebben legyenek.

A hajótöröttek nem mertek mozdulni. Az ő kezében volt a fejsze! Babonás rémületben meredtek rá és várták, hogy történjék valami.

A dúlt, fekete szemhatáron árnyék bukkant fel ekkor és sebesen haladt. A dereglyéről egy hullám leütötte a második fejszést is és sodorta, mint a rongyot. De az emberek nem néztek utána. Csak a láthatárt kémlelték:

— Hajó!... Hajó!...

Valamennyien egy oldalra tolongtak. Sírtak, könyörögtek, mindent ígértek: — Száz szál viasz-

gyertyát... A földemet... A házamat... Templomot építtek... Alázatos leszek... És a reménység ellágyultságának a deliriumában térdre estek és kitérték a hajó felé a karjukat... Jöjjön... Csak erre, mifelénk...

De az árnyék sebesen himbálódva halványult a hullámhegyek felett, ott messze kinn.

Egyetlen hanggal ordított fel a dereglye:

— Segítség!

Egy ember letépte magáról az ingét és övig mezítelenül csapkodott vele a dermesztő hidegben. A szél elkapta tőle az inget. Az árnyék hajó pedig eltűnt és nem segített.

Fejvesztett jajveszékelés szakadt bele a fürgetegbe és a jajgatók nem vették észre, hogy a dereglye sülyed azon az oldalon, ahol összefutottak.

— Felborulunk! Ide mellém! — A bátor tengerészhang, amely parancsolni tudott a rémületben túlkiáltotta a vihart.

Allati hálával néztek fel rá a kitágult szemek és mindenki engedelmeskedett...

Aztán hosszú idő telt el. Az emberi fenevadak rabszolgák lettek. Mindentígérők, alázatosak... A fekete ég mögött valahol, nem tudni hol, lefelé sülyedt a nap, amely nem látszott, és mint boszorkányos kuszált hálót húzta magával a hullámokat is a vízről.

A vihar elfáradt. Korbácsai beleestek a ten-

gerbe. A hullámok lefeküdtek. Az alkonyatban behorpadtak az óriási hantok a nagy temető felett...

A dereglyén üres aggyal, kimerülten görnyedtek össze az emberi testek. Azután félönkívületben egymásra hullva elnyúltak a vizes deszkákon. Aludni akartak, hiszen volt közöttük egy, aki majd virraszt helyettük...

Virrasztott is, egész éjszakán vigyázott rájuk és mikor szürkült a reggel, kémlelte a szemhatárt.

Ólmosan, nehezen virradt. Az emberek nyögve eszméltek a lucskos dereglyén. Ébredésükben keserű rémület volt.

Semmi sem történt tegnap óta. Kétségbeejtően minden úgy maradt. Ezt nem lehetett sokáig elviselni.

Az ég egész nap sűrű és borús volt, de alatta a levegő lassan átlangyosodott. Az emberek már nem fáztak. Megszáradt rajtuk az ázott ruha, pihentek is az éjjel. Eszükbe jutott, hogy éhesek. És az, aki átvirrasztotta felettük az éjszakát, hiába hívta őket Magányosan ácsolt árbocot, magányosan emelte: — Adjátok ide vitorlának az ingeteket!...

Tegnap még odaadták volna neki az ingüket is. Most már nem adták. Már nem féltek. Lehúzták a fejüket. A parancsszó elgurult felettük és beleesett a tengerbe.

Aztán másnap is minden így maradt. A nap még mindig nem látszott. Az alacsony, vak ég mint nehéz, szürke fedő, rátapadt körüskörül a szemhatárra és nem engedett be maga alá friss fuvallatot. Az összenyomott levegő sűrű lett és alatta az ájult tenger órákon át lassan, egyhelyben himbálta a dereglyét.

A tétlen emberi testek, mint egy fülledt opálszínű katlanban, furcsán, inogva ültek a deszkákon. Dél felé párákkal telt meg a katlan. Hal-szagú gőzök hömpölyödtek benne, ágaskodtak, erőlködtek, hogy feljebb tolják a nehéz eget. De a fedőt nem bírták felemelni.

Újra este lett és újra reggel s a szemhatáron még mindig nem látszott mentő hajó. Az áthevített szürke bura alatt pedig nőtt a szomjúság és az éhség és kísérteties krétával átrajzolta az arcokat. Az emberek nem fordították a fejüket, nem tördelték a kezüket. A mozdulatlan ég és tenger között mozdulatlanná lett a dereglye, mintha langyos viaszba dermedt volna. A poshadt borzasztó csendben csak a sómarta, cserepes ajkak elvétett ordítása hallatszott a végtelen vizek felett: — Vízet!... Vízet!

A hajótöröttek nem nézték többé a láthatárt. Üres, rettentő szemmel egymást figyelték. Kinek van közülök elesége? Ki mer enni, amíg a többi éhezik?

Valaki a zsebébe dugta a kezét. Akkor történt-e, vagy csak sokkal később? Az egyik aszott csontváz felugrott és mint a hiéna rávetette magát arra, akinek talán volt valamije.

Dühös dulakodás támadt egy pillanatra. Majd megint fülledt csend következett és a magányos dereglyén két táborba szakadtak az emberek. Föl-emelt ököllel álltak... álltak. A forróság beszívárgott a kiszikkadt agyvelőkbe. Az izzó koponyák burkát mérges gőzök feszítették belülről. A szenvedés és gyűlölet örülete elborította a látásukat. És az árva dereglye hajótöröttjei egymásnak rohantak.

Valaki rekedt parancsokat üvöltött, de semmi se használt többé.

Az emberek tébolyodottan tépték egymást. Fogukkal marcangolták egymás húsát, a körmükkel vájták egymás szemét. És nem látták többé, hogy a szemhatáron nagy hajók húzódnak el, nem hallották, hogy a megkötözött szelek újra csaholnak a tengeren és a vizek felett fellökik az ölmos fedőt...

Nem láttak, nem hallottak többé semmit. Az életet elfelejtették, csak a gyűlöletet tudták. És véres gomolyagban, egymást halálra marva sodródtak tova az utolsó dereglyén.

A VÉN ZSIBÁRÚS SZERENCSEJE

THE NATIONAL ANTHROPOLOGICAL ARCHIVES

Olyan szűk volt az utca, hogy nem fért bele a napsütés. A lármás, rohanó körutak felől jött. Kanyargott, szorongott, összehúzta magát a meredek házak között és ment, mendegélt, míg a temető faláig nem ért.

Ott a fal közelében nyílt az utcából a vén zsibárús boltja. Piszkos, szomorú odu volt ez a bolt és a dolgok is piszkosak és szomorúak voltak benne. Mintha köd szivárgott volna a deszkapadló dohos gödreiből, penészes szürkesség tapadt mindenre. Köröskörül rokkant polcokon zsufolva halmozódott a tömérdek zagyva lom; csempe-szájú öreg kancsók, rozsdás záruk, aranyvágású régi könyvtáblák, törött mérlegek, zongorabillentyűk, petroleumlámpák, színes poharak. Az ablaknyílás deszkáján sok karos-gyertyatartó állt. A ferde szeglet sötétjében, a szénvasalók mögött nyomorék flóták, repedtmellű hegedűk, zenélőórás olajnyomatok, kályhacsövek, kopott képek dültek egymásnak. A mennyezet füstös repedései között fehér mészdarabkákkal teleszórt, nagy öreg pókhálók fityegtek. Valahányszor koci döcögött végig az utcán, a mészdarab-

kák rezegni kezdtek a pókhálókban. Kinn a boltajtó fölött pedig olyan fájdalmasan nyekergett az elfakult cégtábla, mintha már nem bírnák tartani a szegek.

A cégtábla alatt két kimeredő vasrúdon ernyedt ponyva terült a gyalogjáró fölé. Az ajtófélfán konyhaórák és molyos szőnyegek függtek, meg egy kalitka, melyben furcsa rigó ugrált. A rigó is olyan volt, mintha megrágták volna a molyok. Unta magát és leszórta a zöld salátaleveleket a kecskelábú asztalkára, mely a gyalogjárón állt, a ponyva árnyékában. Diványrugók és könyvek heverték rajta.

Az asztalka mellett üldögélte el napjait az öreg zsidárús, szürkén, kopottan, mint vén lom a többi lom között. Ha nem akadt üzlet, vasbafoglalt pápaszemét pihenni a homlokára tolta és szokása szerint a temető irányába nézett. Szalmaszékének lelógó fonásával ilyenkor zavartalanul játszottak az utcájabeli macskák.

A nap sohase sütött le hozzá. Csak a szemközi ház harmadik emeletét érte el. De ha a nótás szabómester kinyitotta az ablakát, visszaverődő fénye mégis lesurrant a magasból. A légvonat olykor meglengette az ablakot. A tükröződő nap villanása hirtelen cikázni kezdett a falakon, repült ide-oda bolondul, sebesen, mint egy égő madár.

Az öreg lehunyta ilyenkor a szemét és azt gondolta, hogy most tavasz van...

Nagyon régen lakott már ezen a tájon. A lámpagyújtogató, aki létrájáról benézett az ablakokon s mindent tudott és a híreket hordta, úgy mesélte, hogy mikor a zsidó nagyatya oda-költözött Budáról, még olaj égett a laternákban, nem volt utca az utca, csak afféle városvége és a falvakból erre jártak be az echós szekerek a pesti piacra. Azóta minden más lett. A város kinyújtózott a bolton túlra. A ház mögötti térségen temérdek fabódé kerekedett ki a földből. És zajongva tódult beléjük a sok idegen zsidó népség.

Az öreg szívéből gyűlölte ezt az üzletrontó lármás hadat. Nem állt velük soha szóba. Pedig hosszú volt a délután és sokáig tartott, míg a lámpagyújtogató létrája bekanyarodott a szegleten. A lámpa a közelben állt a gyalogjáró szélén. Míg az ember a létrán guggolt és az üvegeket tisztogatta, az időről, meg az ismerősökről beszéltek.

Aztán mikor az utca végében lefordult az estifény a nagy fal pereméről, mintha a nap beleesett volna a temetőbe, akkor összeverődtek az öreg barátai. Jött a koszorúköltő, aki a fal tövében kereskedett. Kisvártatva előbujt a szemközti házból a nótás szabó is, aki reggeltől estig kabát-

gallérokát varrt egy nagy cégnek és ott lakott a harmadik emeleten, ahol a nap sütött.

A koszorús csoszogva járt. A szabó táncolósan lépett.

— Jó estét! — Leültek a boltajtó elé a küszöb lépcsőjére.

— Jó estét, — dörmögte az öreg nagysokára, mintha köszöntés helyett pénzt kértek volna tőle. Közben félszemmel átpislantott a hosszúlábú szőke óráshoz: mikor oltja már el szerszámos asztalkája felett a zöldernyős lámpát? Ezt az órást tartották az utcában a legelőkelőbb embernek, mert volt egyszer egy cilindere, előfizetett a kölcsönkönyvtárra és a cognacról és pezsgőről olyan bizalmasan beszélt, mint más ember a rokonairól. A zsibárús felette nagyrabecsülte őt, és ha zárás után átlábalt hozzá a jeles mester, tisztelet tudóan átengedte neki a szalmaszékét; maga pedig letelepedett a küszöb lépcsőjére a többiek közé.

Amíg a félhomályban láthatták egymás arcát, mindahányan az üzletről beszéltek. Panaszkodtak, sóhajtoztak, szitkozódtak. Csak mikor az este lassan eltakarta az embereket, a fáradtságot és a várost, a csendet és a temetőt és sem az élet, sem a halál nem mondott ellent a reménységnek, csak akkor bátorodtak neki. Mindenféle tervet kezdtek emlegetni.

A koszorús a foga közé szorította a pipáját, lassú füstfelhőket eregetett... Ha megépítik az új villamosvasutat és több ember fog járni a temetőbe, vászonponyvás bódéja helyett kirakatos boltot nyit a fűszeres mellett. Az órás valami örökségre számított. A szabónak sorsjegye volt és biztosra vette, hogy a főnyereményt megnyeri.

— Selyemruhát veszek az asszonynak. Három segédet tartok. A gallérokat velük csináltatom; én csak kabátot szabok!

A zsidárús eleinte csodálkozott, mert nem tudta addig, hogy mint ő, a többi ember is vár valamire... A szegények, a gazdagok, az öregek, a fiatalok, az okosak, a buták, a gyöngék, az erősek, mind, még az órás is, aki komoly és művelt férfi volt.

— El kell jönnie a szerencsének — mondotta a szabó és furesa, sovány állát a levegőbe tolta.

A zsidárús mohón nézett rá:

— Csak jöjjön is, de hamar... Hirtelen elhallgatott és szokása ellenére elkapta tekintetét a temető faláról. Valami olyasfélét szeretett volna mondani: ha nem siet az a szerencse, hát majd itt sem éri őt, — de nem jutottak eszébe a szavak. Ötven éven át ülni egy dohos kő boltban, ötven éven át dolgozni, aztán semmi... hiszen így nem volna értelme az egésznek.

Ettől a naptól fogva a vén zsidárús sokat gon-

dolt ezekre a dolgokra és még csökönyösebben nézegetett le az utcavége felé. Egyetlen életbőlcsessége az volt, hogy az egyik ember szerencsés-jét mindig a másiknak a tudatlansága hozza el. Nem mondta ki soha, csak úgy érezte és éppen ezért onnan a fal környékéről, a külvárosi szegény utcákból, ahol tudatlan népek laktak, onnan várta a maga szerencsáját.

Annyit már régen sejtett, hogy az a szerencse csakis egy kép lehet. Aranykeretes, finom kép, melyet olcsó pénzen vesz meg valami tudatlantól és sok aranyért ad el valami városi úrnak. Fiatal éveiben hallott egy zsibárúsról, aki így lett gazdag ember. Az ismeretlen zsibárús egyszerre megfoghatatlanul kísértetni kezdett a pinceszagú kis boltban. És elmosódottan, bizonytalanul a kép is kísértetni kezdett. Az öreg rá gondolt, mikor zárás után hazaballagott, rá gondolt éjjel is, mikor nem tudott aludni, sőt még üzletkötés közben is, mialatt egy horpadt petroleumos kannát vett és egy kályhacsövet eladott.

Idővel egyre világosabb lett előtte, hogy milyennek kell majd lennie annak a képnek: szűkös képzeletében mindjobban kialakult az ő szerencséjének a formája. Már pontosan látta legkisebb részletét... Kékítőszínű égben, selyemruhás Szűz Mária. A Szűz fényes felhőgomolyokon ül, melyeknek a gondolatát a külvárosi udvarkertek

ezüstös üveggolyói kelthették fel benne. Később merészebb lett, koronát is képzelt a szent Szűz feje fölé, gyöngyös láncot a nyakába. Gyerekkori emlékek segíthettek neki: elfeledett vásári olajnyomatok lármás színei. Talán egy fogadalmi kép, melyet akkor látott, mikor kisfiú volt és anyja kézenfogva vezette a processzióban.

De ő ezt nem tudta. — Vannak előérzetek — dörmögte titokzatosan. És mikor apróra mindent kigondolt, ragaszkodni kezdett ahhoz a formához, melyben a szerencsáját képzelte. Belekapaszkodott ebbe az utolsó reménységbe, mint ahogy az öreg ember belekapaszkodik a botba és nem gondol rá, hogy hiszen ő maga viszi a kezében... Az órással és a szabóval pedig nem beszélt többé a dolgról. Túlságosan szerette már. Ösztönszerűleg attól tartott, hátha ki akarnák verni a fejéből.

Kékítőszínű ég, csillogó fellegek...

Egy csendes, meleg délután elbóbiskolt gondolatai felett az öreg. Az órás macskája a ponyva peremén ült és a madarat leste. A rigó pedig biztonsága tudatában fölényesen hárfázott kicsiny karmaival a kalitka dróthálóján. A szabó énekelt, a temető felől egy ismeretlen úr jött felfelé az utcán. Bepillantott a vén zsidárús boltjába, aztán szórakozottan ment tovább. De a szomszéd háznál megállt, mint akinek valami hirtelen az

eszébe jut. Visszament a küszöbhez, összehúzta a szemét és vizsgálódva benézett a nyitott ajtón.

Az órás kitekintett az ablakán. A macska leugrott a ponyváról. Az öreg riadtan nyitotta fel a szemét:

— Szolgálhatok? — dünnyögte félálomban, de mikor meglátta az idegen urat, akinek aranylánc volt a mellényébe gombolva, felállt.

— Régiségeket gyűjtök — mondotta sebesen az aranyláncos s már bent volt a boltban. Szakértő szimattal nézett körül, mialatt a legértéktelebb holmi között válogatott. Csempe bögrét vett a kezébe, aztán egy aranyvágású könyvtáblát. Magasztalni kezdte az olajnyomatokat és alkudozva mindinkább a szeglethez húzódott.

Az öreg vérszemet kapott, ő is dicsérni kezdett egy gyönggyel himzett kályhaellenzőt, mely Othellót és Desdemonát ábrázolta s szétvetett lábakkal állt az ósdi szekrény tetején.

— Szép darab — mondotta önérzetesen, — a Király-utcából hozta egy uraság.

Az idegen szórakozottan követte tekintetével a zsisbárús mutogató kezének a mozdulatát... A himzett képen, ívelt márványablak párkányán, csakugyan Othelló ült és sárga ruhában lelkesen mesélt, bár orra hegyén a megkopott gyöngyök vakítóan fehérlettek. Desdemonának egyik gyöngyszeme foszlott selyemszálon a térde tájé-

kán fityegett, de ez legkevésbé sem zavarta abban, hogy megmaradt szemével ábrándosan nézzen mór szerelmesére.

— A kis hibákon könnyű segíteni... — Az öreg nem fejezhette be, amit mondani akart, tompa puffanás riasztotta meg.

Mintha véletlenül történt volna, az idegen fel-döntött a háta mögött egy képet. A por gomolyokban csapott ki a kép alól és az aranyláncos idegesen kapott utána.

— Hát ez miféle lom? — A hangja fitymáló akart lenni, de hamisan hangzott.

A zsbárús gyanakodva pillantott fel. Aztán közönyösen vont vállat:

— Vagy úgy!... Isten tudja mióta fogja már itt a helyet... olcsón adom, ha akarná.

Az idegen úr az ajtóhoz lépett. Mohón tartotta oda a világosságnak a vak keretre feszített képet s lefujta róla a kőszénfüstös port.

A por alatt, a rejtélyes homályból, érdekesen rút férfialak vált ki, mely előkelően hátraszegte fejét a hatalmas prémgallérban. A madárszerű patricius-arcot sajtóságos meleg fény éltette. A délvidéki alkonyok zöld reflexei játszottak a keskeny fejedelmi homlokon és a hosszú, gyér szakállban, mely mint a sekély ezüst vizek hullámai átlátszóan futott le redős, meggyszínű zekéje

drágaköves gombjain. Az elfeketült háttér függönye is meggyaszínú volt és gazdagon omló bارسonyában, kicsiny nyíláson át, álomszerű messze táj képe zöldelt.

— Mit néz olyan nagyon? — dűnnyögte a zsisárús, aki időközben egy régi zsebórát kotort elő a pohos szekrény fiókjából. — Ezt nézzel!

— Igen, igen, — mormogta az idegen elfulladt hangon. Izgatottan lépett vissza a küszöbről. A keze remegett, mikor lebocsátotta a vásznat; homloka verejtékes volt.

— Hát mennyiért is adja azt az órát? — Üres szemmel nézett az öregre.

— Harminc forint nem lesz sok?... Űt is, ha az ember rátalál a rugójára.

— Húszat adok érte.

— Adjon harmincat és vigye azt a képet ráadásul...

Az utca ezalatt elsötétült, a lámpagyújtogató bekiáltott elmenőben, a szabó már nem énekelt. Az idegennek egyszerre sietős lett az útja. Gyorsan fizetett, hóna alá vette a vásznat és indult kifelé.

— Jó éjszakát, — dörmögte az öreg.

Mikor magára maradt, kiballagott az utcára, leült a szalmaszékre és csak úgy megszokásból, pihenésnek, elővette kedvenc gondolatát. Azt a

másik képet, azt a gyönyörűt — az ő szerencséjét. Kékítőszínű égben, kemény, csillogó fellegek . . .

Aszott szája ferdére húzódott. Mosolyogni kezdett és várt.

THE [illegible] OF [illegible]

BY [illegible]

LONDON: [illegible] 18[illegible]

**A SÍRÓ EMBER
MEG A NEVETŐ EMBER**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

Odakinn ugattak a kutyák. Folyton ugattak, pedig nem jött senki és nem ment el senki. Az asszony még akkor elment, mikor sütött a nap. Nem nyitotta ki az ajtót, szép szürke szemével nem is nézett vissza, mint máskor, ha indult, csak félrebillentette fejét a párnán.

Azóta Árva Péter akarati nélkül, mozdulatlan elviselésben ült az ágya mellett. Felhúzott térdel ült az alacsony széken. Gyűrött kabátja szárnya, lecsüngő keze a földet érte. Beretvátlan arcában két száraz gödör volt a szeme.

Mikor besötétedett, ugatni kezdtek a kutyák. Azután már olyan régen ugattak, hogy ez is hozzátartozott az éjtszakához. Az ember arcában pedig lassan megtelt a két száraz gödör kimondhatatlan fájdalommal.

Elment, elment az asszony... Hőkölve formálódottak fejében a szavak. Haboztak, fennakadtak, megmutatták magukat, megint elbujtak. Nem... azzal a másikkal, végleges szóval nem merte volna ezt elgondolni. Csak így, és még így is iszonyú volt és mikor suttogva kimondta, úgy hangzott, mintha ordítva valaki más mondta volna helyette,

Összerázkódott. Már vissza szeretne volna vonni. Nem bírta el...

Hirtelen az ágy felé nézett. Várta, hogy onnan talán majd ellentmondanak neki.

— Antónia... — Váratlanul történt ez is, még nem határozta el, hogy kimondja a nevét, hiszen nem tudhatta, mi lesz, ha elhangzik, mi lesz, ha nem felel? Ijedten hallgatódzott egy darabig. Aztán panaszosan, sokszor egymásután megismételte:

— Antónia...

A gyertya világa egyenletes időközökben csendesen szállt és emelkedett a felesége mozdulatlan melle felett, mintha valaki kívülállón, idegenül lélekzett volna helyette.

Az ember körülhurcolta szegény tekintetét a szobában. A falon is lélekzett a gyertyafény, az egyik ablak üvegjén is.

Túl, sötét volt minden. Errefelé már faluvá lapult a kis város vége. Elhagyatott kertek között rokkant pajták bujkáltak a lomb alatt. Utcalámpa nem égett a környéken, csak Árva Péter kőfaragómester udvarán világított néhány félig kifaragott sírkereszt.

A kutyák ugattak. Bomlott, iszonyodó vonításuk elnyelte az éjtszaka minden hangját. Nem hallatszott, ha kő indult a töltésről, ha denevér surrant ki az eresz alól, nem hallatszott a halk,

zengő nesz, mely alacsonyan zenélt a fekete láthatártól végig a nagy földön.

Odakintről bejöttek a búzatáblák a kőfaragó udvaráig és hullámverésük a sövényt nyaldosta. Az élet ostromolta a halottas házat, de kívül maradt. A pitvarajtó öreg repedésén csak a halált ugató kutyák vonítása tört be.

Az ajtóval szemközt, a sötét konyhában egy falióra ketyegett. Azelőtt mindig az asszony húzta fel és ahogy húzta a hosszú láncokat, a vaskölöncök árnyékai, mint fekete patkányok, sebesen futottak fel a meszelt falon.

Az órában ilyenkor furcsán, vígan mekegett az olcsó szerkezet. Az asszony pedig nyújtózva állt és szép, fehér fogai kiragyogtak az ajka között.

Most is nyújtózott, de ez más volt és kissé nyitott, feszes ajka között fénytelenül, szárazon fehérlett ki két sor foga. A falióra ketyegése is más volt. Olyan kísértetiesen visszhangzott az üres konyhában, mintha lassan-lassan vérzett volna el benne az idő és a vére sűrűn, cseppenként hullott volna le az ingáról, minden lendülésnél, halk csettenéssel a téglázott földre.

Arva Péter mellében is ugyanígy ketyegett valami és odabenn is sűrűn, cseppenként kínlódott az ingán a vér. Odabenn, a szíve táján...

Lelógó keze idegenszerűen felemelkedett és odakapott, mintha szíjakat akarna magáról

letépni, szörnyű, szoros szíjakat, melyek elzsibbasztották a testét. Eszeveszetten rázni kezdte a fejét és szaggatta, tépte melle felett a ruhát. Aztán egyszerre, egy borzasztó sóhajtásban lepattantak róla a szíjak, a melle vadul tágult és kitört belőle az első zokogás.

*

Szerette, szerette az asszonyt!... Az övé volt és rajta kívül nem volt senkije a világon... Az atyja, az anyja régen meghalt, az igazi neve is elveszett és az emberek árva Péternek hívták. A gyerekkora: sokemeletes nagy, sötét bérház volt; a suhancévei: mély, szemetes udvarok, meredek lépcsők, rosszszagú szennyes kamrák, melyekben csak kegyelemből túrték meg idegen emberek. Mindig kegyelemből, mindig idegenek.

És ő is idegen maradt mindenütt.

— Konok, hálátlan fiú, nem érdemli meg a kenyeret!... — Ezt mondta róla az az asszony, aki olykor enni adott neki és este beengedte az ablaktalan, gőzös kamrába.

Árva Péter ilyenkor összeharapta a fogát és arra gondolt, hogy majd másként is lesz még. Aztán még egynéhányszor másként lett, — köpölt, fázott, lázadt, — de nem lett jobb. Szegény emberek adták és vették át egymástól megtúrt, kihasznált fiatal életét.

Évek mulva is sokszor álmodta éjjel, hogy még úgy van, mint akkor volt és hánykolódott és nyöszörgött a kiújult kintől.

Ekkoriban már egy kőfaragómester műhelyében dolgozott. És munkaközben, mikor vésője alatt pattant a szilánk, gyakran eszébe jutott hajdani mezítlábas szegény gyerekönmaga. Akkoriban hányszor elálldogált a kőfaragómester kapujánál. Milyen sóvárogva nézett be az udvarába. Nagy legények dolgoztak odabenn a kövek között és olyan erőseknek és hatalmasoknak tetszetek, mint az óriások a mesében. A kalapácsuk csillant a napban, a vésőjük szisszent és a kipattantott szilánk amint visszahullott, csenget a kövön.

Ez szép volt és — most ő az a nagy legény, aki odabenn az udvaron ráparancsolja a terméskőre az akaratát.

Egyszer aztán egy megrendelő, aki fogaton jött és nem is alkudott, azt mondta a munkájáról, hogy szobrászembernek is becsületére válnék.

Arva Péternek felragyogott a szeme és ettől kezdve valami szüntelenül, gyönyörűen nyugtalanította a lekét. A többiek nem egyszer rajtakapták, amint elgondolkozva állt és a vésőjével vonalakat rajzolt a levegőbe. Azt is látták, mikor széndarabkákkal befirkálta a padot az öreg ákác tövén és késő este, vizes kendő alatt agyagot cipelt a szobájába.

— Talán bizony művész akarnál lenni, te komisz kőfaragólegény?... — Kinevették és ezentúl szobrász úrnak csúfolták a műhelyben. Idő teltével egyre komolyabban fogadta e megszólítást, szinte úgy, mintha megilletné.

— Nézzétek, milyen buta! Még elhiszi — nevettek a legények.

— Pedig az lesznek! — Árva Péterbe belemart a nevetésük. Kiegyenesedett és fenyegetően meg-
rázta a kalapácsot hátravetett fiatal feje felett.

Ekkor látta meg, hogy kinn az udvaron, a nagy terméskódarabok közül éppen feléje néz a mester leánya. Szép szeme olyan ragyogóan szürke volt, mint a vadgalamb billenő szárnya a napsütésben. A leány nem nevetett. A kőfaragólegénynek belülről valami megdöngette a mellét.

És ezentúl mindig ilyesmi történt vele, ha a leány elmenőben benézett a műhely ablakán. Maga se tudta miért volt ez így, az öreg mester azonban valahogyan tudhatta, mert egy napon csak kiadta az útját.

— Pusztulj innen, fiam, keress más gazdát, itt nem tűrlek tovább.

Mennie kellett. Vége volt, pedig el se kezdődött.

A legények összesúgtak a háta mögött. Ekkor is nevettek. Árva Péter dacosan vágta fejébe a kalapját, mikor indult.

— Majd megmutatom nekik! — És így jutott

el a hegyre, az üvegfalú házba. Beszegődött inasnak a szobrászhoz. Nagy tervei voltak. Tanulni akart, várta, hogy észreveszik. De bizony csak a kőfaragómester szürkeszemű leánya vette észre, most, hogy nem látta többé.

Néhány hét múlva egészen véletlenül találkozta az utcán. A leány megmondta neki, hogy szereti. Sohase hallotta ezt ilyen tisztán, ártatlanul senkitől. Senki se nézett rá eddig úgy, mint ez a leány. Elcsodálkozott a boldogságán és még akkor is csodálkozott, mikor a kőfaragómester szürkeszemű leánya a felesége lett.

Az öreg sohase bocsátotta meg a leánya fejességét. Kitiltotta a házából, kitagadta az örökségből. Úgy halt meg, hogy viszont se látta, konok haragban, engesztelhetetlenül.

Árva Péter annál jobban szerette a párját. És könnyebben bízott önmagában, mióta volt, aki bízott benne s erősebbnek érezte magát, mióta volt, aki támaszkodott reá.

Küzdeni akart érte, meg akarta neki mutatni, hogy igaz, amit hisz. Nem kőfaragó, nem mesterember ő, de művész, csak a többiek nem látják még.

Talán ekkor tévesztette el az utat. Sokat akart, semmi se sikerült neki. Hiába tanult, hiába keresett munkát. A pályázatokon elbukott, a

szobrait észre se vették. Szobrász nem tudott lenni, kőfaragó nem akart lenni. És egyik év múlt a másik után. Lassankint kételkedni kezdtek benne még a kormos bérház negyedik emeletén is, ahol az asszony nagy, napos hite eleinte megajtette a szomszédokat. A reménység unatkozni kezdett. Már a kis emberek se tartották őt nagy embernek, azok se vártak tőle semmit.

A semmi betelepedett az életébe. A nyomorúság pedig olyan nagyra nőtt szomorú kis lakásokban, hogy alig fértek tőle. Terjedt, terpeszkedett, leszedte az ablakról a függönyt, a falról a képet, kiemelte a fiókokból a vasárnapi holmit, a láncot, a zsebórát, majd kilakoltatta őket az utcára. Már a gyerekek is észrevették ezt a házban. A lakók bizalmatlanul néztek rá. És a kapualjából gúnyos nevetés hallatszott mögötte, ha csüggedten, lassan felfele kapaszkodott a lépcsőn. Ők nevetnek... Valamit tenni kellett. Aztán, sok vívódás után az asszony találta ki, hogy mit. Elmennek a fővárosból valahová, ahol olcsóbb az élet, ahol eleinte nem ismeri őket senki. Ott könnyebb lesz.

Antónia mosolygott és megcsókolta a férjét:

— Majd visszajövünk és előttünk szalad a hírneved. — Olyan erősen hitte, amit mond, hogy Péter is hinni kezdte és ezentúl még nagyobb szüksége volt a feleségére.

Kínlódni is, örülni is, dolgozni is tudott magányosan, de hinni csak akkor tudott, ha az asszony hitét érezte.

A vidéki városkában, ahol meghúzódtak, egy ideig megint csupa várakozás volt az élet. Mintha előlről kezdődnék. Pedig semmi se kezdődött. A kisvárosi porban, az álmos ákácfa alatt nem igen került szobrásznak való munka. Legföljebb egy-egy sírkereszt és elvétve egy buzogányos Árpád vezér a kályha tetejére.

A gyógyszerárban, ha összeverődtek, sohase beszéltek róla az urak. Az emberek közömbösen néztek rá, alig vették észre és egyszerűen kőfaragómesternek nevezték. Most már igazán egyesegyedül csak az asszony hitte róla, hogy művész.

Hitte, és ha kocsi zörgött az úton, kiszaladt a ház elé, beárnyékolta a kezével a szemét és nézte, nézte, nem az ő férjéért jönnek-e a városból, mert megtudták végre, milyen nagy művész lakik ott az alsó végen, a roskadt parasztházban.

Biztos volt benne, hogy így lesz és esténként, mikor Péter komoran ült a padkán a kemence mellett, olyan szépen tudott erről mesélni, hogy a párját is magával csalta. És mind a ketten mosolyogtak. Ezek voltak a legszebb óráik. Reggelre nyomuk se maradt. De mire megint besötétedett és a kemence előtt táncolt a fény a téglázott földön, újra kezdődtek az órák, mindig újra

és Antónia sohase fáradt el. Pedig a mult tavasz óta mindig fáradtnak látszott.

Mikor a házban tett-vett, gyakran megállt ok nélkül, csak nézett és nem mozdult. Szegény kifakult ruhája egyre mélyebb ráncot vetett keresztben a mellén. Fogyott. Mindennap eltűnt belőle valami. És éjjel szárazon, halkán köhögött. Péter aludt, ilyenkor minden aludt az éjszakában. Csak ő köhögött és félt.

Az utóbbi időben félni kezdett, valahányszor magára maradt. Ha a férje váratlanul betoppan, összeijedt, mintha valamit rejtegetne előle. Máskor meg riadtan nézett fel rá és szomorúan mondta:

— Meglásd, meglásd, én tudom... — De hogy mit tud, azt nem merte megmondani.

Péter biztatni akarta volna, csakhogynem értett hozzá, az asszony rászoktatta, hogy ő az, aki biztat. A nagy, erős ember gyámoltalanul álldogált egy darabig előtte, aztán hirtelen kinézett az ablakon és fütyörészni kezdett, mintha nem lenne semmi baj. Antónia ezt is megértette. Úgyis hiába beszélt volna, mindent tudott róla, mióta szerette.

Őszre fordult az idő. A nagy szelek fújni kezdtek a síkon és rázták az ablakot és besivítottak a kéményen. Antónia meséi egyre szakadozottabbak lettek. Félbenmaradtak a tervek ő csak köhö-

gött, fájó, száraz kis köhögéssel. Péter lopva felpillantott rá az alacsony székről. Aztán megint a tűzbe nézett. Csak a keze rándult egyet-egyet a térdén. A tél kemény volt. Esténként a kemence mellett egyre hosszabbra nyúltak a hallgatások. Sohase beszéltek róla, de tudták mind a ketten, hogy egy nagy szerencsétlenség készülődik felettük. Régen tudták...

És azért mégis milyen váratlan és szörnyű volt az a komoly, merev viaszarc ott a párnán, milyen megfoghatatlan, hogy nem nyitja fel soha többé azt a ragyogó, szép szürke szemét.

Árva Péter most lett igazán árva. Egyedül maradt. Elment az egyetlen, aki szerette. És mellette holtan feküdt minden, ami csak az ő hite volt...

*

Odakinn megijedt valami a falióra szerkezetében és félbenmaradt a ketyegés. Az inga megállt, mintha elvérzett volna az idő.

Péter összerezzen. Egyszerre meghallotta a csendet. A szobában, a házban... A kutyák már nem ugattak. Csend volt az egész világon. És ez a csend onnan az ágy felől terjedt. Sötét, hideg csend köröskörül és a virrasztó ember úgy érezte, hogy mindig így marad.

— Meghalt! — Most már ki merte mondani, ki akarta mondani, hogy összemarcangolja, elpusz-

títsa magát ezzel a rettentő, végleges szóval. — Meghalt... — Hogy fáj ez! Mégis mondta, kényszerítette magát, hogy mondja, hangosan, kegyetlenül telekiabálja vele a roppant ürességet.

Semmi sincs többé. Ne is legyen! Ő is már csak alig van. Ő az utolsó élő ember. Szinte csodálkozott, hogy még mindig lélezkzik. Nem akart volna lélekzeni. Ez is mozgás volt. Ez is zajt ütött. Pedig Antónia meghalt.

— Meghalt... — Megint mondani kezdte ezt a legiszonyúbb szót, addig akarta mondani, míg kiirtja magát vele. Aztán elfáradt és lehúnyta a szemét.

És ekkor váratlanul, mintha kést döftek volna bele a végtelen csendbe, emberi hang nyilallott át az éjtszakán.

Valaki messze, messze valamerre énekelt.

Árva Péter nem értette, mi történt. Felnyitotta a szemét. A testtartása hirtelen megváltozott. Hiszen ő azt hitte, sohase lesz másként, ezentúl mindig minden így marad. Sötét, csendes, nagy éjtszaka...

— Énekelnek! — Egyszerre felugrott és a szája úgy eltorzult, hogy fáj neki. — Hogy lehet-séges ilyesmi? Hogy merhet valaki ilyet tenni? Most, mikor Antónia a halottas ágyán fekszik. Micsoda jogen?

A kín összeszorította a torkát. — Hát még

énekelnek a világon? Tovább folytatódik minden? Van olyan, aki víg és nevet? — Mint borzasztó sértés csapott le rá ez a tudat. És ez mindig így volt, mikor neki fájt az élet, ők nevettek és énekeltek. És most is... most is... Két öklét rázta a levegőben. A homlokán kidagadtak az erek. Odakapott. Testtartása hirtelen változott minden pillanatban, már összegörnyedt, alázatos lett, szinte könyörgött: — Nem, nem, csak erre ne jöjjön... — És félni kezdett valamitől, ami még nem látszott a gondolatai mögött. Két remegő kezét összekulcsolta, mintha koldulna. Sokáig nem mozdult. Oldalhajtott fejjel, dermedten hallgatódzott és közben egyre a feleségét nézte.

— Csak erre ne jöjjön!... — Az a valami, amittől félt, már nem bujkált a gondolatai mögött, már legelől volt a fejében. Kétségbeesetten fordult az ajtó felé. Vadul felágaskodott és árnyéka, mint egy ugrásra készülő rém, szökött a mennyezetre.

A nótás ember pedig odakinn csak egyre jött és énekelt torkaszakadtából, mintha az egész világ vígságát dalolná.

Minden pillanattal közelebb ért a házhoz. Már a kertek alatt járt. Jött feltartóztatlanul...

A halottaság mellett eltorzult a virrasztó ember arca. Az a nóta iszonyatossá növelte a fáj-

dalmát. Lázadón rikácsolta: — Most, miért éppen most? — ... Kínjában az öklét kezdte harapni, aztán egyszerre vakon előrebotlott. Felrántotta az ajtót. Ki, ki a szabadba! És elállta a nótás ember útját.

— Ne énekelj! — A hangja hörgött a szenvedéstől. Az arca olyan fehér volt az éjszakában, mint a fal. Egy pillanatra csend lett. És a két ember egymásra meredt, mint két nagy ellenség, amelyik nem tudja, miért gyűlöli egymást, amelyik rég keresi egymást és most összeméri az erejét. Rövid ideig tartott. Az a másik a tarkójára tolta a kalapiját és nevetni kezdett.

A nevetés egy pillanatra elborította a világot. Árva Péter felordított fájdalmában.

Ez az ordítás erősebb volt, mint a nevetés.

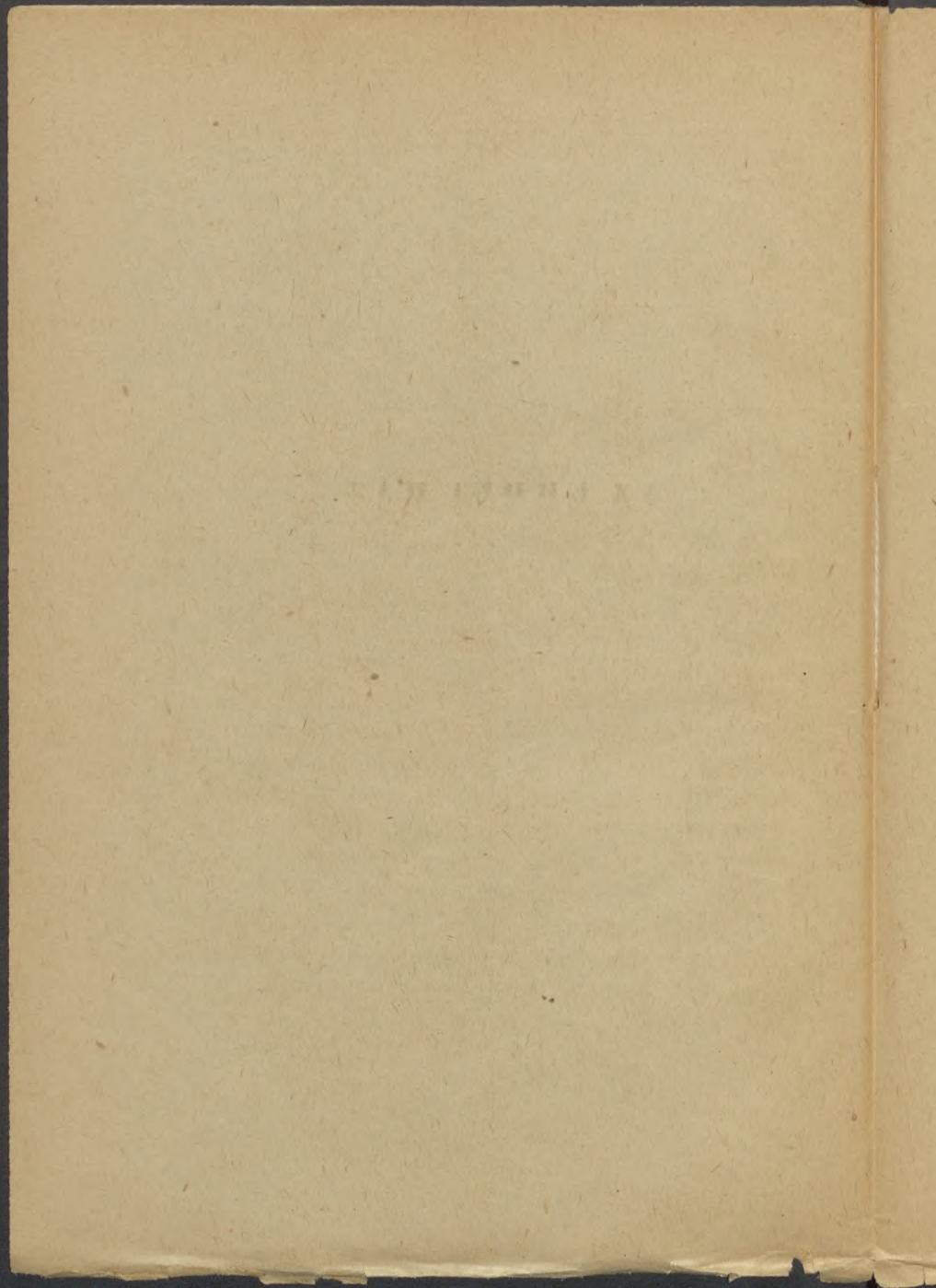
De a másik nem törődött vele. Kurjantott egyet, mintha útszéli kocsmára talált volna, és legvigabb nótájával a nyitott ajtó felé tántorgott.

A kőfaragó dühös nagy ugrással utolérte és rettenetes öklével lesujtott a fejére.

A nóta bugyborékoló hörgésbe fulladt. Az ember visszafordult. A vér már elborította az arcát. Egy ideig még állva maradt, aztán lassan dűlni kezdett.

A síró ember megölte a nevető embert. — És ahogy dűlt, tágranyitott, szemével még estében is mintha kérdezte volna, hogy miért?

AZ ERDEI HÁZ.

Csak neked írom, senki másnak, mert titok,
amit mondani akarok.

Hét éve múlt, hogy utolsó találkozásunkról
tudnak az emberek. Hét éve. Azóta senki se látott
bennünket együtt, azóta senki se tudja, hogy
mindennap találkozunk.

A háború feltépte az utakat erre is, arra is, a
gránátok vermeket szaggattak a réten, melyen
át hozzád mentem dúdolván, fiatalon, boldogan.
A mezőkön meghaltak a virágok és az emberek.
Más lett a hegyek arca, a rengetegek kidőltek,
a vizek medre megváltozott, de az erdei ház áll
érintetlenül, áll az erdő és mi mindennap talál-
kozunk.

Látlak messziről, ha jössz az ösvényen, a nap-
sütésben. Puskád békésen himbálódzik a válladon,
szépszemű vadászkutyád nesztelenül szedegeti a
lábát a lépésed szerint és végtelen a csend.

Köröskörül összeomló világok robaja morajlik
évek óta, de a mi erdőnkben csend van, olyan
nagy, tiszta csend, hogy hallatszík, ha madár
repül fel a cserjésből, ha a szikla alatt, ott a
fordulónál, lecsurran a fenyőfa kérgén a meleg,

aransárga szurok, ha száraz levél hull és lebegve úszik a mély délóra magánya felett.

Én várlak és te jössz...

Most jut eszembe, a patak hangja is hallatszik a csendben. Hideg és friss a hang és mindig újra új; nevet, amint a köveken leugrál és cseng, mint az ezüst.

Én várlak és te jössz.

A zúgó alatt talpraugrik a víz. Egy pillanattig tart... porrá törik. Csillogó pora nedvesen ragyog a lehajló lombokon és a sötét mohán.

Emlékszel-e még rá? Együtt terveztük az erdőt és a házat, akkor régen, mikor még láttalak.

Te akartad, hogy patak is legyen ott túl, pisztrángos vad patak és egy tisztás a zöld árnyékok között, amelyre mindig besüt a nap.

Emlékszel-e?

A mi házunk, a tied, meg az enyém... És a teteje búbos legyen, az eresze mély, a fala fehér. Te mosolyogtál közben, én mindig komoly maradtam. Halkan beszéljünk. Rajtunk kívül ne tudja ezt senki a világon.

Senki se építette a házat, csak mi ketten. Víg kőműveslegényeknek, mogorva öreg ácsoknak nem volt közük hozzá. Úgy épült, vágyból és magányos fájdalomból, mert sóvárogtunk utána, hogy legyen egy kis helyünk, ahol találkozunk. Az erdő is úgy nőtt fel a vágyból, hogy legyen valami, ami

eltakar, ha velem vagy, ha veled vagyok. A patak is úgy fakadt, mert a zenéje kellett ott a fák tövén, melyek olyan nagyra nőttek pillanatok alatt, amilyen nagyra másutt száz év alatt se nőnek a fák.

Minden követ, minden ágat, minden virágot ismerek az erdőn. Ismerem a madaraink fészket, vad méheink zsongó oduját. Olyan sokszor voltam ott. Behúnyt szemmel meglelem az utat. Csillagtalan éjszakában is, sötét viharban, mély hóban is. És ez az, ami szép. Más nem talál oda.

De ugye, te odatalálsz?

A hét esztendő nem mosta el emlézetedből az utat. Látlak jönni. A puskád himbálódzik a váladon és a kutyád csaholva fut a ház felé.

Mindig megelőzlek, te lassabban jársz és nem sietsz. Az ajtóban várlak, a küszöbön. Rég várlak, elfáradtam egy kissé. Az ajtó keskeny, a karom átéri a nyílását, a kezem a túlsó félfához támaszkodik, a fejemet a karomra hajtom. Úgy nézek ki az útra és olyan régóta nézek, hogy a szemem könnybe lábadt. Most már elmúlt. Hirtelen letörlöm a könnyet az arcomról a vállam mozdulatával és tetetem magamat, mintha nem vennék észre.

Te is úgy teszel, látom félig lehúnyt szempilláim alól. És mosolyogsz te is. Aztán egyszerre, mintha két rabot engednének a szabad-

ságba futni, futunk egymás felé. Karom a nyakad köré fonódik s fejem ott van a válladon. Még közelebb szorítod, magadhoz szorítod és megsímogatod a hajamat. Ilyen szépen senki se tudta ezt előtted a világon. Oldalt hajolva lenézel rám. Ragyogó magasból nézel és mégis úgy, hogy ön-magad fölé emelsz. Egyszer láttam az erdőszélen mozdulatodat, mikor virágzó gallyakat nyaláboltál és vittél könnyen, nevetve a két karodban. Ezzel a mozdulattal viszel engem is. Viszel a ház felé, ott a fák között, ahová nem látnak el az emberek.

Benn, a nyitott kéményköpönyeg alatt, tűz ég a kis kandallóban. Nem azért ég, hogy melegítsen, csak ég, mert szereted látni a tüzet. Könnyű füstszag érzik és nyíló rózsáknak a szaga. Virágok állnak az asztalon és a csendben lehull a szirmuk. Nem kellettek neked, mégis odaadják magukat. Tompán csörrennek a cseréptányérok a gyalult asztalon, a pohár üvegje megfutamodik a forrásvíz hidegétől, a tűz táncol, táncol, a kutyád a küszöbre fekszik és kinn dúdol az erdő.

Keveset beszélünk, de látom, hogy boldog vagy. Odaülök melléd az alacsony székre, térdedre hajtom a fejemet. Messziről jöttem, mindig messziről kell hozzád jönnöm, fáradt vagyok.

És te azt mondod, húnyjam be a szememet, aludjak, majd örködöl felettem. De én nem akarok

aludni, tudni akarok minden percről, melyben veled lehetek.

A kezed simogat. Csak régesrégén, finom hangszerekhez tudtak így nyúlni az emberek, csak régen. És azért zenéltek régen csodákat a hangszerek.

Csakugyan, közben olyan különösen tartod a fejedet, mintha zenére figyelnél. Vagy talán nem is arra figyelsz? A fákon túlról a patak csörgését hallgatód?

Érted a patak jelentését? Vagy csak a zenéjét szereted? Érted az én jelentésemet, vagy csak a lelkem zenélését szereted?

Milyen jó megpihenni itt a térdeden, csak simogass tovább, zenélj rajtam, én többet tudok minden hegedűnél. A hegedű csak a fájdalmat tudja igazán, én a boldogságot is tudom.

— Egy pillangó, nézd, ott... berepült a nyitott ajtón. Hozzánk jött, mint egy szárnyas kis kék virág. Ez jót jelent. A tisztás felől, rézsút, a nap is besüt hozzánk az ablakon. És a zsarát-nok felett füstöl a fenyőág, melyet rávetettél, finoman, jószagúan füstöl bele a rózsák szagába.

Szeretsz?

Mintha az erdő lassan ráhajolna a házra. Szegletbe támasztott fegyvered csövéⁿ kialszik a fény. A nap kifordul az ajtón. Már a küszöbön van, a kutyád fején, — már ott sincs.

Kezed megállt a homlokomon. Mi történt? ... Még mosolyogsz, de ez azelőttől maradt az arcodon. Csak a felszínen van, alatta nem mozdul többé szemedben az árnyék és a kutyád is nyugtalan.

Még rám hajolsz, még felnézek reád. Aztán már magaddal emelsz, amint felállsz.

Későn van, mennünk kell...

Mindig te mondd ki, mindig te látod meg az órát. Tartóztatni akarlak, hamar, hamar kérdéseket találok ki, mesélni kezdek, hisz úgy szeretted hallgatni a meséimet.

A tekinteted mintha elmosódnék az alkonyatban. Már nem vagy ott. Pedig látom, amint a válladra veted a puskát, hallom mikor füttyentsz a kutyádnak.

Még ne, még ne ... Utolérlek az ösvényen, megfogom a kezedet. Veled megyek, elkísérlek egy darabon, a szikláig, a fordulóig. Azon túl már úgymint mindenki odalát.

Érezni kezdem, hogy a kezed lassan elereszti a kezemet. Ilyen gyöngéden, szépen csak a gondolat tudja elereszteni azt, amit szeret.

Holnap...

Holnap...

Kedvesem...

De ez már messzebbre hallatszik, mint ahol állsz, végtelen messziről.

Isten veled...

Hét éve nem láttalak és mégis mindennap találkozunk.

Az erdei házban találkozunk, ott, ahova nem vezet út. És ha késel, ha nem jössz, mikor várlak, levelet írok, amilyent soha senkinek se írtak. Neked írom és az odvas fa üregébe teszem, hogy megtaláld. Aztán vigyázz, el ne veszítsd. Különben... úgyse értené meg más. Hiszen ők nem látják az erdőt, az ösvényt, a házat. Csak mi látjuk, te meg én, akik hét éve nem láttuk egymást és mégis mindennap találkozunk. Nem, még ha elvesztenéd is a levelemet, mégha olvasnák is, akkor se értenék.

Vagy...

Most jut eszembe valami. Talán mégis megértenék. Talán másoknak is van erdei házuk? Talán mindenkinek van erdei háza, ahol azzal találkozik, akivel másutt nem találkozhat.

THE
JOURNAL
OF
JAMES
MILNE
1841-1842
VOLUME
I
PART
I
CHAPTER
I
THE
JOURNAL
OF
JAMES
MILNE
1841-1842
VOLUME
I
PART
I
CHAPTER
I
THE
JOURNAL
OF
JAMES
MILNE
1841-1842
VOLUME
I
PART
I
CHAPTER
I

A SORSFOLYÓ

Tormay Cécile: Megállt az óra.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Élt egyszer, valamikor az Úr ezeredik eszten-deje idején, az ájtatos Bavaria földjén egy hercegisasszony, akit Gyzlának hívtak a Duna völgyében.

Atyja Henrik úr volt, a hűbéres Bavaria hercege, anyja egy nibelungi hercegnő. És mert istenesek voltak mind a ketten, az Evangélium igéjén nevelték Gyzlát is. Mikor nyolcadik esztendejébe fordult volna, felkészültek véle Regensburg városából és ahogy illett, a földi hiúságok elől elvittek őt a szenthírú gandersheimi kolostorba.

Ettől kezdve Gyzla ott élt és növekedett az imák és árnyak csendes klastromában, Gerberga fejedelemasszony fehér kámzsás szűzei között. És a lázasszemű, halavány testvértől, akit soror Hrosswithának hívtak a többiek, templomi énekeket, írásvetést, latin szót és muzsikát tanult. Mikor pedig pihent, kicsiny keze sok szent legendát hímzett aranyfonállal, tiszta fehér gyolcsra, bizánci selyemre.

Az évek elmúltak. Ives, mély klastromablakok fösvény világánál pedig Gyzla csak egyre hímezte az oltárkendőket, a casulákat. És mint tegnap és

azelőtt, szeliden, halkan ismételte a Vesperát, melyet a feszület alatt Gerberga fejedelemasszony fennhangon imádkozott.

A polcon lefutott a homokóra... Gerberga, a császár leánya, az ima végéhez ért.

— Uram, óvj meg minket a gonosztól, a Brocken hegyiboszorkányaitól, a döghaláltól, a démonoktól és minden magyaroktól...

A fejedelemasszony ilyenkor félelmes fenséggel, szinte bosszútkönyörgőn emelte sápadt apácakezét a feszület felé. Mintha holt urára gondolt volna, a tündöklő frank lovagra, akit Augsburg alól, a Lech-mezejéről, magyar nyílak küldtek fel a mennyországba.

Gyzla összeborzadt. És éjjel, mikor a Brocken szakadékaiból, a Harz felől, üvöltött a szél és maguktól kongtak a klastromi harangok, felsírt rémületében. A pannóniai szörnyű magyarokra gondolt, akiket kiégett, messze pusztaságokban, boszorkányokkal nemzettek az ördögök.

Kutyafejűek, idétlen hústömegek. A kezük még lóhátról is a földig ér. Gyilkosfényű apró szemük megöli azt, aki bele mer tekinteni...

Igy mondta Regensburgban a nép. Így mesélte Gyzla öreg dajkája az abachi erdők felett, a hercegi sziklavárban, otthon, a kicsiny kamrában. Az öreg dajka a mécsvilágnál... És a rokka pergett, iramodó kerekének az árnyéka, mintha

menekülni akart volna, riadtan csak egyre forgott a fehér falon.

A dajka meséi... Gerberga imádsága... Gyzla szívében elzsibbadt a vér, ha a magyarokról elmélkedett.

— De szabadíts meg a gonosztól...

Aztán egy napon, Quidlinburg felől, császári hírnökök és kengyelfutók jöttek a kolostorba. És Gyzla megtudta, hogy a császár parancsából, atyja, Henrik úr, Krisztus nevében odaígérte őt a pogány magyarok fejedelmének, aki követelve a germán császárok véréből való menyasszonyt kért tőlük Vajk fia számára.

Gyzlát ájultan emelték fel a földről a rémült sororok. Gerberga pedig pihenni sem hagyva kergette vissza Quidlinburgba a kengyelfutókat. Írásos üzenetben megtagadta a császárnak az engedelmességet.

„A bajoriai Gyzla fel fogja venni a fátyolt és Krisztus nem adja ki többé menyasszonyát.“

De alig múlt el két-három újhold, már ismét követségek zörgettek a monostor kapuján. A pápa üzent. A császár parancsolt. És Regensburgból fenyegetően ott termett háromszáz jó bavarus lovassal maga Henrik herceg.

Gerberga nem ellenkezett tovább. Elbúcsúzott Gyzlától. Véges-végig, a klastromi folyosók homályán suttogó beszéd borzongott át.

— Hallottad, soror?... A pannóniai magyarok napkeletről békét és jó szomszédságot kínálnak Gyzláért minden német országoknak.

— A pogány fejedelem Gyejcs fia Vajk megtért!... István vértanu nevével újra született a kereszttségben.

— A császár üzenete! Amit a germán fegyver nem győzött, azt elvégzi a római kereszt. Megszelidíti az ázsiai vad harcosokat. Békesség a német földeknek!...

Gerberga lehajolt a térdelő leányhoz.

— Testvérem Krisztusban! Nagy küldetésre választott az Úr kegyelme. Miként a szentek és vértanuk, az igaz hit kezdése, az üdvözítő vallás záloga lesz a pogányok országában, akik fejedelmükkel ígérik megtérésüket.

A suttogó folyosók hangja elakadt.

Gyzla hajadoni, halavány fenségében, mint a vértanuságra indulók, felemelt fejjel haladt el a zárdaszűzek között.

Aztán ugyanezzel a mozdulattal hagyta el fiatal éveinek sötétén békés kolostorát. Hat újholddal később pedig, ugyanezzel a mozdulattal indult el a regensburgi székesegyházon át, hogy testvérije, Bruno apát, per procurationem eljegyezze őt a magyarok távol fejedelme számára.

Hűbéres birodalmi hercegek között a császár koronája fénylett a templomi homályban. A pan-

nóniai követek feje felett, vezetőjüknek, a keresztelő Adalbertus püspöknek kincses pásztorbotja csillant. Vajk kedves mestere: a sanseverinói gróf és wasserburgi Wencelin úr, Tibold, a tanenburgi és a svábországi két egytestvér páncélos vitézek: Hunt és Pazman lovag... ott álltak tanuskodni mind.

Mire pedig kialudtak a viaszgyertyák az oltáron és elmúlt a menyegzői vígság és elhallgattak a sípok és hegedűk, megélénkült az ősi dunai rév. Panaszkodó búcsúzással siránkozott a part. A borus éjben felzokogtak a regensburgi harangok.

Gyzla hajóra szállt. Szigonyos csákyák taszították a partot. Vitorlák szárnya bomlott. Vízbe merültek a hosszú evezők. És a Duna mentén útnak eredt a gálya fegyveres kísérete. Negyven tegzes lovaggal a vildonai Wolfger és Hedrich úr; páncélosaival a norinbergi Hermann. Míg lenn, a víz barázdájában, a tajtékzó hajónyomon, temérdek bárkán, hű bavariai kézművesek, ötvöskovácsok, aranyhímzők, kötélfonók, takácsok követék hercegnőjüket az új hazába, napkelet felé.

Regensburg falai elmerültek a fák mögött. Az úszó gálya mellett a partokon erdős hegyek, városok, bástyás monostorok, vad sziklavárak őrtornyai mentek lassan visszafelé nyugatnak...

Gyzla könnyes szemmel üzent a tájnak. De

semmi sem állt meg. Minden vissza ment, egyedül ő nem térhetett többé haza.

A szilaj Duna vitte, mint ellenállhatatlan, titokzatos erő. És a hosszú út alatt a magyarok fiatal fejedelemasszonya egyre halaványabb, egyre szótlanabb lett.

Eső verte a hajósátrat. Felhők görögtek le a hegyek éléről a megvakult, párás folyóra. Gyzla keserves bús nászútján nem látta viszont többé Baviariában a napot, nem látta többé a csillagokat.

Sötét, nedves éjszakák kísérték az álmatlan asszony hajóját, az alvó országokon át.

— Ők alszanak és én virrasztok. Én, a zálog, a kezes... Fejedelemasszonyok végzete.

Tizenegy nappalon és tizenegy éjszakán át tartott az út. A gálya már elhagyta az ostermarki őrgrófság hináros vizét. Langyos szél kúszálta a nádast a morva mezőn. Az eső elállt. És mikor Gyzla hajója a dacos dévényi sziklavár alatt járt a zátonyos Dunán, egyszerre, mintha sok apró szövétnekkel küldöttség jött volna eléje az égen, kibukkantak a felhők között a csillagok.

A derengésben rorátéra gyülekeztek a hajósátor előtt Gyzla asszonyai és a lovagok. A gálya kis harangja csengett. A kapellanus énekelni kezdte a hajnali misét.

Gyzla kezében megremegett az imádságos könyv.

„Uram, de szabadíts meg a gonosztól és minden démonoktól és minden magyaroktól.“

A hajó előtt a távol messzeségben felkelt a nap. Gyzla az arcán és lesütött szempilláin érezte a nyarat. Ez a nyár forróbb és naposabb volt, mint otthon, a régi bavariai nyarak. A melege megérintette fiatal mellét. Áthatott köntösén és feloldotta szívében a zsibbadt vért. De az imádságos-könyvből azért még mindig nem tekintett fel. Ekkor történt, hogy a part felől rejtélyes szép kiáltás hangzott a napsütésen át. A magas hegyen egy hang kiáltott ki a rengetegből. És a szomszéd hegyorom felkapta a kiáltást s mint zengő kincset hajította tovább az ősi szűz erdők felett. Tovább keletnek, amerre a gálya haladt.

Gyzla halkán szólt fel az imádságából:

— Mi az, amit Vajk országában kiáltanak hozzám a magyarok?

Pazman lovag felelt:

— Gyzla, regina mater nostra, — azt kiáltják: Anyánk királyné...

A kiáltás kiért a hegyek közül és szétáradt, mintha síkra jutott volna, ömlött, terjedt, zengett szemhatártól szemhatárig. És Gyzla ellenállhatatlan vágyban felvetette a homlokát. Kék tekintete káprázva itta fel a soha nem látott róna merengő végtelenjét.

— Te vagy hát, te, te magyarok országa...

A dunai füzes irányába hajlékony testű lovasok jöttek nyargalva a síkon át és mintha lángot hoztak volna a kezükben, fejük felett magasan lobogott az emelt süveg. A buja réteken nyájak, gulyák, ménesek legeltek. Egy pásztor kürtjébe fújt. Túl búzát arattak énekelve. A kicsiny szálások táján leányok zöld gallyakat lengettek a víz tükrén. A part felett, gyermeküket emelve karjukon, magyar anyák köszöntötték a fejedelmi hajót.

És Gyzla kinyújtotta feléjük a kezét, mintha adni akart volna valamit nekik.

A hajóharang halkan csengett a ringástól. Odalenn, mint lantverés játszott a víz a gálya testén. Az evezők csapásától, mint az ezüst rokkák kereké, pergett, surrogott a kerengő hab.

Harangok csengése, lantok pengése, rokkák perdülése... Ezt adja ő majd magyarok népének. S tekintete legyőzhetetlen mosolyban szállt ki új országába.

A láthatáron, mintha álomból merült volna elő, egyszerre feltűnt Esztergom uralkodó vára a hegyen. A Duna partján hirtelen, égisérő ezüst oszlop közeledett. Csavarodva sziporkázó, örvénylő por csapott a boltozatra egy beláthatatlan, vágatató erdő felett...

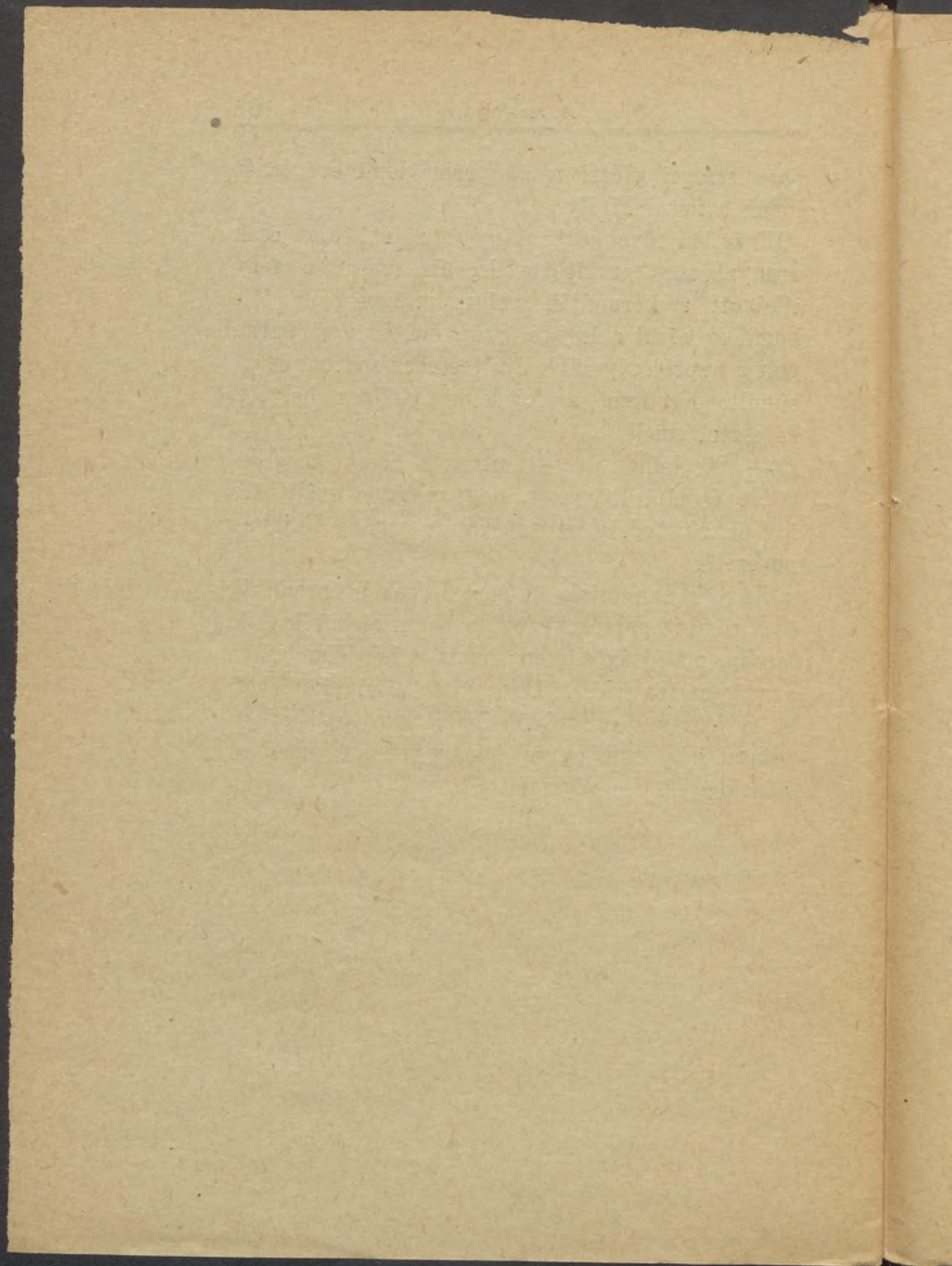
Háromezer kopjás lovása élén, nagy távolság-

ban seregei előtt, magányosan léptetett fehér lován a fiatal király.

Fedetlen fővel jött, ragyogó sötét haját csak aranyabroncs szorította le. És amint a fény cikázott a koronáján, szinte világos volt tőle homloka körül a levegő. Szép, merész arca barna volt a naptól. Nyulánk ifjú testéhez sodrott ezüst símult. Kezében, a fejedelmi lándzsa helyett, keresztet emelt.

— Stephanus... — suttogta Gyzla megilletődve és elpirult, most, hogy először szólította így őt, akit eddig irtózatában a pogány Vajknak nevezett.

Kürtök harsantak, örömet fújtak a trombiták és a rivalgó partok között, a bavariai hajók élén, lassan, méltóságteljesen úszott a fejedelmi gálya a magyar rév felé. A Duna vitte a frigykötéshez, az a fenséges sorsfolyó, mely kanyargó ezüst-írással írja, csak egyre írja germán és magyar földekbe két faj végzetét.

A S I K E R

1881

A kútból lassan szállt felfelé a rézveder. És amint emelkedett, neki-nekikondult a megzöldült köveknek. Kiloccsanó vize hosszú csurranással hullott alá a hűvös, visszhangos mélybe és az ég összetört odalenn.

Glaukos a lengő éreveder után kapott. Két kezével emelte ki a nedves homályból a napra. Föléhajolt. A víz hidege megcsapta az arcát. Szép, fiatal feje a vágy mozdulatával nézett rá vissza és mégis tiltón ingott a nyugtalan tükörben. Mit bánta... Szomjas volt, inni akart hosszasan, féktelen ivással és a kút kőkávján megbillentette a vedret, mintha csókra asszonyi fejet billentene magához. Egyszerre megrettent a saját mozdulatától. Dacosan visszakapta kinyíló száját és eltaszította a vedret.

A víz loccsanva ömlött ki a hideg ércből és szétfutott a forró, fehér kövezeten. Egy pillanatra még terjedt, látszott, mintha felhő kúszna a földön. Majd beitták nedves nyomát a kövek és az ifjú ember lába előtt ismét vakító és izzó volt a tér.

Szomjúság... Glaukos gyötrődve nyújtózott

a magasba. Aztán, mintha halk kiáltásban elpattant volna a nyújtózás, teste szinte összeroppan és égő tekintete gyűlölettel nézett bele a korinthosi nyárba. Ellenségesen nézett bele, ökölbe szorított kézzel, mintha mindent le akart volna ütni, ami ifjúságának kínzón odakínálta magát, a kútat is, a nyarat is, a gyepes lankát is, amelyen jó lett volna hanyatt heverni az olajfák árnyékában.

Csak a vágy volt az övé, semmi más. A nyár sem, a kút sem, a fák árnyéka sem, csak a vágy... a lányok sem, a bor sem...

Még kicsiny fiú volt, mikor egyszer anyja mellett botorkált a porban, a fehér argolisi úton. Szemközt, napkelte óta jött már felé az út, egyre jött, kecskerágta bokrok, törtlevelű, vén aloék mentén, görbe fügefák alatt, tikkadtan, porosan jött és nem fogyott el mezítelen kis lába elől.

Belekapaszkodott az anyja lecsüngő chitonába. Panaszosan nyöszörgött:

— Fáradt vagyok... nagyon fáradt vagyok.

Két vándorló ember érte őket utol. Az egyik mondott valamit és nevetett. A másik elhaladóban visszanézett. Borostás, kék állú, hegyesorrú ember volt. Apró, gyulladt szeme gúnyosan hunyorgott.

— Valóban nyomorult kis féreg. Hitvány

semmirevaló. És milyen lustán vonszoltatja magát...

Az emberek odébb mentek. A borostás kék arc már jó ideje eltűnt, de azért csodálatosan mégis ott maradt a poros napsütésben. Gyulladt, kicsiny szeme, mint két gonosz seb, hunyorgott Glaukosra, hegyes orra tovább csúfolódott.

A fiú hirtelen eleresztette az anyja köntösét és gyorsabban kezdte szedegetni a lábát.

Sötét, nagy ciprusok árnyéka vetődött elé. A súlyos zöld lombok között egy bronzszobor állt. Homlokán olajágból font koszorú volt. Ki ez? Az olympiai győző, Lysias? A halhatatlan diskosvető?...

Glaukos ettől a naptól kezdve gyakran gondolt a gyulladtszemű, vigyorgó kék arcra és a bronz athlétára is sokszor gondolt. Valamikor Lysias is lehetett fáradt, kicsiny fiú... És most mégis ott áll a szobra az út mentén. A porból felnéznek rá a vándorlók és megkoszorúzzák és akkor is él, mikor már nincs többé.

Minden olympiai győző kapaszkodott hajdan egyszer az anyja köntösébe... Az ő homlokán is lehet koszorú és a szobra is állhat még az utak mentén és lenn a porban a kék borostás arcú ember leveszi a kalapját.

Névtelen vágyódások derengtek fel benne.

Nyugtalan sóvárgás kínozza valami után, amiről nem sejtette, hogy mi, nem sejtette, hogy hol van.

Éjjelenként sokszor felriadt. Ilyenkor bódult sietőség volt a belsejében, melynek kezdete még öntudatlanságában fogant. A lélekzete zihált, kapkodni kezdett, mintha valami hajszolva volna és a homloka mögött ijesztő birkózást érzett.

Már nem nevetett úgy, mint régen. Az anyjának nem panaszkodott, ha fájt valami. Kék szeme sötétebb lett és régi játszótársait elkerülte.

Egy alkonyaton azután, a kraneioni kapu előtt, egy ifjú embert látott, akit lármás, rivalgó tömeg sodra vitt a ciprusligeten át, Herakles temploma felé. Vállán vitte a nép, mint egy istenszobrot. És az erőnek és szépségnek élő istenszobra diadalmasan mosolygott.

— Győzött!... — kiáltozták körölte eszeveszetten a férfiak. Az asszonyok pedig virágokat dobtak elé.

— Győzött... — suttozta Glaukos elragadtatottan. Ragyogó nagy tekintettel nézett fel az idegen athlétára és egyszerre világosan érezte, hogy a győztes és az ujjongó tömeg... ez volt az, aminek a vágya régóta babonázza őt.

A kép belevésődött a szemébe. Ezt akarta, ez után sóvárgott... Siker... mindenható siker. És többé nem volt az övé a nyár, a kút és az árnyék hűvöse a puha fűben, az olajfák alatt.

És nem lehettek övé a leányok és nem lehetett övé az agyag-amphorák mámora.

A győzelem és a siker kegyetlen istenek. Oltáruk ott áll minden út fordulójánál és minden áldozatot magának követel.

Glaukos már rádobta az oltárra a suhancévek vad féktelenségeit, rádobta fiatal tavaszát, holdas, szerelmes éjszakák kerítő mámorát, nótás csapszékek részegségeit, kifestett leányok hívó mosolyát, az anyja könnyeit.

Sikert akart, ujjongó tömeget, szobrot, koszorút, templomot. És ha szomjas ifjúsága égő kínban kiáltott enyhülés után, visszakapta a fejét és kiöntötte a vederből a vizet.

— Glaukos, hát nem látod, ha esténként a palestra felől hazatérsz? Nem látod, hogy mindig várakozom reád a kertek alatt, a fal tövén?

Phyllis hátraeresztette könnyű peplosát és mintha kis testét oda akarta volna vetni elé, elállta az útját:

— Ó, Glaukos, hát nem tudsz szeretni engem?

Az ifjú ember megremegett, mint a tenger szeleiben a ciprusok. Olyan közel volt hozzá a leány és olyan szép volt.

De a siker kegyetlen isten és oltára ott áll minden út fordulójánál... A szemöldöke összeszőkött és durván eltaszította magától a leányt.

— Eredj, a kikötőben elég hajós van, akinek kellenél.

Aztán futni kezdett és a két kezében, mint forró élő kint, vitte a leány megérintett testének a melegét. El szeretne volna dobni, ki szeretne volna harapni a tenyeréből ezt a gyönyörű forróságot. Felnyögött és a szájára szorította a kezét és... kicsókolta belőle, ami a leányból ott maradt.

Soká futott. Szűk sikátorok magas, meleg falai között rohant előre. Kétoldalt lihegték a kövek, rálihegték a napsütés beszívott melegét. A kertek bódult szaga az arcához ért, elkábította a halk virágmenyegzők mámora. Leányokra gondolt, akik mindig elhaladnak, soha meg nem állnak. Kupákra, melyekből nem ő iszik. Menekülni akart és futtában a kőfalakon törölte le a kezét. A tenyere vérzett, a lába botladozott, a haja lobogott, a melle zihált. Nagy, tántorgó szökkenésekkel, meredek sikátorok lépcsőin ugrált le. Asszonyok hívták, asszonyok nevettek utána.

A barátságtalan, szegényutcák mind mélyebbre süllyedtek. A házak egyre magasabbak és keskenyebbek lettek. Falaik között színes rongyok száradtak a szélben. A tenger szaga érzett.

Gaukos már a kikötőben járt. Az ingó árbo-cok között, mint duzzadt, fekete erek feszültek a kötelek a zöldes alkonyati égen. A hajók sötét

teste mellett itt-ott csillant a mozgolódó víz. A tenger élt, de hangja nem volt az emberi zsivajban. A part felett tüzek égtek. Felborított kosarak között hálók, döglött halak, rothadt gyümölcsök heverték a földön. A tengerész-csapszékekből izgatott zene tódult ki a szabadba.

Glaukos megint érezte, hogy szomjas. Az ajka sós volt a tenger lehelletétől. A torka kiszáradt. Innen is, onnan is utánakapott a csapszékek zenéje. Hirtelen megállt.

Odabenn rhodusi emberek mulattak a peleponnesusi hajósok között. A szurtos olajosmécsvilágában egy miletosi leány táncolt, lassan forogva az asztal tetején. Vörös haja meggyuladt és kialudt a feje körül, aszerint, ahogy a fény érte és elhagyta. A tánca ígért és tiltott, mint a csábítás.

A csapszék sötét mélyében valaki felnyögött:

— Bacchis rossz vagy ... szép vagy ...

— Szép vagy ... — dadogta Glaukos és babonázottan nézte őt. A homályból nekivadult durva arcok tolultak bele a mécsvilágba. Nehéz tengerészkezek kapkodtak a levegőbe, mintha a leány után kapkodnának.

Egy részeg hajós tántorogva, borral telt kantharust emelt felé. A leány kikapta kezéből és ledéren himbálni kezdte a karcsú kancsót a teste mozgása szerint. Kínálta, visszavette és közben

táncolt és minden forduló után, mintha a tánchoz tartoznék, hátraeresztett fejjel ingerlőn ivott.

— Evoie... hörgött felé az egész csapszék.

— Evoie... Glaukos megrázkódott ettől a kiáltástól, mintha belőle egy másik kiáltás, egy másik kép nyilalt volna az eszébe. Ujjongó tömegeket látott és egy koszorús ifjút és Herakles templomát... Hátrálni kezdett. A felhabzott vér visszafele szaladt az ereiben és régi mozdulatával ökölbesorította két kezét, mintha le akarta volna ütni a leányt, a boros kantharust, a csábítást. Most... éppen most, mikor a miletosi Bacchis magátkínálón előre hajlott. Szép égő sörénye az arcába lógott. Kifestett ajka között mint egy harapni készülő ragadozónak, megcsilantak a fogai. Egyszerre beárnyékolta a szemét... Há!... Veséket tépő madárvíjjogást hallatott:

— Te vagy! Hahó, emberek, Glaukos van itt! Az asszonykerülő! Fogjátok meg! Hozzátok be nekem...

Vad röhögés üvöltött ki a csapszékből. Gonosz csúfolódás visított át a levegőn. A részeg hajósok Glaukosra rohantak. Izzadt kezek kaptak hozzá. Már gúnyolódva vonszolták befelé. A sötétben lompos, céda asszonyok vihogtak.

Egy pillanatig tartott. Glaukos felegyenesedett, karesűn, félelmesen, mint egy fiatal párdue

és elhasználatlan, rettentő erejével lerázta magáról a belecsimpaszkodó tivornyázókat.

Öklök suhogtak felé, elhajított kancsók repültek át a zsivajon. Valami keményen, élesen a homlokát érte. Felordított... Tört agyagserepek hullottak vissza. Meleg vörös fátýol csapott a szemére és a vörös fátýolban kegyetlenül nevetett a miletosi leány.

Glaukos izmai kilendültek a helyükből, mint az íjjak elpendített idegei. Két karjával magához köre suhintott. Támadói egymásrabukva estek lába elé a bortól lucskos földre. Átugrott felettük. És mire a csapszékben feleszmélt a rémület, már nem volt ott. Futott magányosan, sötétben, szomjasan, kanyargó, szűk sikátorok homályán át. Futott az anyja háza felé.

A hegyoldalon, a köves út mentén szegényesen, némán álltak a világtalan ház falai és felettük, a mély égből, kicsordultak az első csillagok. Valamilyik ligetben még nyílhattak Korinthos ibolyái. Nem látszottak a sötétben, csak bódító lélekzésekéről lehetett tudni, hogy ott vannak. Glaukos sarúja egyre vontatottabb neszt ütött a meredek úton.

Odabenn a házban mégis meghallották a jöttét. Valaki napszállta óta figyelt a falak között, valaki régóta várt. Az alacsony ajtóban egy ingó mécs jelent meg és világa tétován kifaragta a kék

éjszakából Glaukos anyjának képét. Az asszony sáfrányszínű peplosában mereven állt a küszöbön és összevont szemöldökkel kémlelt bele a sötétbe.

— Te vagy?...

Mikor fia homlokán meglátta az alvadt vért, halkan felsikoltott.

Az ifjú ember félrefordította a fejét, mintha nem akarta volna, hogy az anyja aggódása hozzáérjen és elgyöngítse őt.

— Semmi, — dörmögte elutasítón és hátravetette a homlokát, — majd betakarja a koszorú. Az asszony felsóhajtott és mialatt bereteszelte az ajtót, valamit mondott, ami csak lenn, mélyen, a szívében hallatszott: — Ó, Glaukos, Glaukos, hát miért nem tudod, hogy nincs olyan koszorú Hellasban, mint amilyen az anyád két keze lenne a homlokod körül...

Fáradt lépése végighangzott a tornácon, a kis peristylon kövezetén, aztán befordult a mécsvilág a kamrába. Az asszony szótlanul tette Glaukos elé a kenyeret. És mint ünnepnapokon, juhsajtot, kyprosi hagymát, fűgét és egy cserépedényben jószagú sűrű attikai mézet is tett elé.

Az ifjú ember megtörte a kenyeret, de nem igen evett. Az asszony, miközben lopva figyelte Glaukost, leakasztotta kecskeszőr köpenyét a szegről és ölébe vette, mint régen, kis gyerek-

korában őt magát. Így közelebb volt hozzá a fia. Aztán belehajolt a mécsvilágba és öltögetni kezdett.

Az idő mult. Semmi sem változott és az este néma és hideg maradt közöttük. Csak mikor a mécs kialudt a házban és az éjtszaka kéken, mélyen leszállt és a kicsiny kamrában elvitte az álmom Glaukos öntudatát, vallott a fájdalma halk nyöszörgésben az édesanyjának.

Virradattal hasztalan tartóztatta az anyja, hasztalan hozott friss vizet a kútból a homlokára. Mire az új nap beleragyogott Korinthos alatt a kettős öbölbe, Glaukos már a palestra felé vette útját.

Nyugtalan, soha nem enyhülő sietség dulakodott még sajgó homloka mögött is. Ő nem pihenhetett. Hiszen a jövőendő holdváltozáskor Elisbe fog menni és tíz holdváltozás után eljönnek az olympiai napok és a szent játékok stadiumján győznie kell.

Felette a kék égben szépségüket ünnepelték a hellén hegyek, lenn, a mélyben bíborvirágos boldog mező volt a tenger. És a végtelen mezőn ezüstoffolyók futottak át, a hajnal fodros áramlásai.

Glaukos nyúlánk szépségében megállt a hegyoldalon, mint egy bronzszobor állt az emelkedő nap ragyogásában és mosolygott a jövő felé.

A jövő az elisi gymnasionban, az olympiai győztesek szobrai alatt várt reá.

Aztán sokáig nézett utána az anyja, mikor egy másik hajnalon, mint Korinthos küldötte, valóban útnak eredt szegény házukból Elis felé.

Némán búcsúzott tőle, nehogy a hangja árulkodjék és nem nézett rá, nehogy a szemén át asszonyi bánata a szívére szálljon. Csak túl a kerteken, csak akkor, mikor már nem hallhatta, mondta neki: anyám, a koszorút neked hozom... És Phyllisnek is mondott valamit, mikor a háza messze elmaradt mögötte: az alpheos legszebb virágait ajtód fölé fonom, ha győztesen visszatérek...

Mentében bólintott a kút felé, benevetett a kis csapszékekbe. Ezen a reggelen jónak, barátságosnak látott mindent, ami azelőtt ellensége volt. A leányoktól sem fordult el, mikor integettek.

— Nézzétek őt — mondotta az egyik.

— Elisbe megy.

— Korinthosnak hoz koszorút!

Az agorán is hallotta, mikor a tömeg nevét mondta. Őszfejú aggastyánok tisztelettel néztek reá.

Glaukosnak gyakran eszébe jutott ez, mialatt a tengeren hajózott és sóvárgó tekintete messze-messze az Erymanthos hóban álmodó csúcsait kereste az isteni azúrban. És gyakran eszébe

jutott a mély Elisben is, mialatt tízszer változott a hold és ő minden szomjas akaratával az olympiai napra készült.

Homlokán viszi Korinthosba a koszorút...

Közben kizöldült a fű a stadium körül. A völgyekben elmúlt a tavasz. Nyár lett. Az Alpheos lassú vize felett szitakötők szálltak.

Arkadia felől megjöttek az első vándorok.

Aztán már csapatosan tódult a hét nagy úton Argolis, Achaia, Messenia és Lakonika népe. És kivirágzott a tenger is. A kék vizeken Attika, Thessalia és a messze szigetek színes vitorlái szálltak Chelonatas szép hegyfoka felé.

Holnap ünnep lesz. És Glaukos végre látta kigyúlni a hegyeken az örömtüzeket. Olympia papsága hosszú fehér sorokban vonult a templomok felé. Hatvan oltárról szállt szakadatlanul a füst. Zeus szobra körül egész éjjel zengtek a ligetek. Hymnusokat dalolt a völgy. Virradatig suttogott a folyó partja.

A nap ragyogva kelt fel a szent játékok stadiumja felett. Glaukos belenézett. Eddig nem volt övé a nap, a nyár, nem volt övé az asszony és a bor. A sikeristen oltárára dobta mindenét. És mindenéért vajjon megkapja-e a pisatisi olajfa koszorúját?

Csak erre akart gondolni és semmi másra.

Az anyja?... Majd aztán. És Phyllis?... Majd később...

A nagy reggelen szótlantul, megilletődve haladt társai között az olympiai stadium felé. A nép suttogva nyitott utat az athléták előtt. Glaukos érezte, hogy sápadt. Testében kínzón remegett minden izom.

Egyszerre nyugtalanító zsibongás ütődött a füléhez. A versenypálya kőküszöbe, mint kiköszörült titáni pallos csillant elő a homokból. Felkapta a fejét. Szinte megrettent. A stadium óriás négyszöge körül, roppant rajzásban morajlott a tömeg. Mozgásától köröskörül inogni látszottak a Kronos domb ellepett lejtői, míg az azurba vésődő márványoszlopok alatt, mozdulatlanul álltak évszázados olympiai győzők szobrai.

Hát itt dül majd el a végzete...

Hirtelen csend támadt. De ez a csend még a zshivajnál is nyugtalanítóbb volt. Ezernyi és ezernyi fej ágaskodott a magasba és minden szem Demeter papnői felé nézett. Most vonultak istennőjük oltárához. Sortálltak a lépcsőin, fehéren, ünnepélyesen, mint látó oszlopok. Felszállt a füst. Virágok hullottak. Cipruságak inogtak a tömeg felett. Kuszálódva színes szalagok libbennek át a levegőn.

És Altis kapuján közben szüntelenül jöttek Hellas városainak és gyarmatainak küldöttségei,

az athenei philék követei, hírneves strategosok, előkelő polgárok, szolgák seregei. Aztán kiragyogtak a felvert porból a magasba emelt kis istenszobrok bronzai. Kígyózó menetben az Olympias papsága közeledett és biborba öltözötten a tizenkét versenybíró.

A tömeg mozdulatlaná lett. A versenybírák most esküdtek Herakles oltáránál, hogy pártatlanok lesznek. Már elfoglalták díshelyüket a magas kőlépcsőkön.

Glaukos összefont karokkal, halálos izgalomban nézte a készülődéseket. Egyszerre elmosódott a háttér. Középütt, a mély homokból, mint valószínűtlen, álomszerű jelenések, kinőttek a diskosvetők.

Rajtuk volt a sor. Az emberlepte lejtők lélekzete elállt. Tökéletes ephebostestek ragyogtak a napfényben. Felágaskodtak, a testük előre lendült, lehajlott, mintha gyönyörűen önmagába tért volna vissza minden alak és a diskos pengve sivitott át a levegőn.

Glaukosnak úgy rémlett, hogy a nap rohanni kezd a stadium felett és magával ragadja az időt. Az órák csak pillanatok és minden csak álom. A papnők, a bírák, a nézők nem éltek számára többé, dermedt szobrok voltak. Csupán a mérkőzők éltek lenn a stadium forró homokján. Csak

az ő lihegésük hallatszott, csak az ő szívük dobozott a roppant térség felett.

Aztán lovasok jöttek, mint vad, káprázó jelenés beletüntek a nap vakításába.

Karcsú dárdavetők szöktek ki a földből. Felbuggyanó ifjú források. Suhogás hallatszott, mintha bronzfejű solymok szálltak volna a magasba. A dárdák megsebeztek az eget...

Már ökölvívók olajos teste ágaskodott, görnyedt, hajlott, torpant, bonyolódott a középben. A tömeg kiáltása meg-megrázta a levegőt... A stadium nagy kőküszöbén át valakit holtan vittek kifelé.

Ez is elmúlt.

Most mindjárt... Csak az ugrók voltak még hátra. Mint élő parittyák repültek a fiatal testek. Fellendültek, leszálltak, mintha láthatatlan hullámok emelték volna őket a magasba és ejtették volna vissza a földre.

Glaukosnak verejték gyöngyözött ki a homlokán. A szíve döngött a mellében, a torka kiszáradt, egy pillanatra félelem mart belé. Mindig csak erre készült, ami eljött, mindég várta és most mégis megriadt, mintha korán jött volna, mintha nem lenne kész.

A bírák bíborából mezítelen kar emelkedett és intett.

— Herakles Idaeus... Glaukos szédülni kez-

dett. A szeme megkáprázott, mintha előtte egy sáfrányszínű peplos lobbant volna el a fűvön. A térde remegett, a lépése ingadozott, de a sárga peplos lengett mellette, mint gyerekkorában, mikor járni megtanult. Úgy tetszett neki, valaki vezeti, valaki támogatja, aki nem látszik és mégis vele van.

Ez jó volt. Csak pillanatig tartott. Egyszerre, mintha egy borostás kék arc meredt volna reá. Az arc nevetett és gyulladt szeme olyan volt, mint két gonosz seb. Glaukos hirtelen erőt vett magán. A gondolata megszégyenülten eleresztette azt, amibe az előbb kapaszkodott.

A versenybírák előrehajoltak. Fiatal, mezíten len szépségükben, a stadium kőküszöbén sorban álltak a versenyzők. Glaukos közöttük állt.

Szíve már nem a mellében vert, de döngve verte a templomkoronás hegyek oldalát, betörte az Alpheos tükrét, remegve rázta talpa alatt a földet. Vajjon hallják-e ezt a többiek is, vajjon látják-e, ami láthatatlanul történik benne? Felvetette halvány homlokát és nagy égő tekintete kábultan suhant el a várakozó tömeg felett. Gyűlölte ezt a várakozást, mely tőle követelt, kegyetlenül, irgalom nélkül, parancsolón. Gyűlölte a tömeget, melynek ezernyi és ezernyi arca egyetlen borostás kék arcba folyt össze, amely felnéz a porból, de csúfolódva lenevet a porra...

Éles kiáltás hangzott el riasztón, mint egy kürtjel... Inlúljatok! A futók előreszöktek és szép fergetegük szele megcsapta és magával sodorta Glaukost. Egyszerre könnyű lett a teste, a lábán szárnyak voltak és az erő és hatalom mámora ragadta őt előre. Már nem félt és nem gondolkozott, már senki sem parancsolt neki, úgy érezte, ő parancsol mindenknek. A versenybíráknak, a tömegnek, a napnak, a földnek, a futóknak, akik lihegve törtettek mellette, míg ő könnyen repült ki közülük a végtelen felé.

A stadium büszke porondja eléje borult, alázas lett és odaadta magát. Legyűrte, uralkodott felette, korlátlanul uralkodott versenytársai felett és elbizakodottságában játszani kezdett velük. Előre engedte egyiket-másikat, megmérte és megvetette valamennyit.

A pálya homokja eltűnt sarútlan, könnyű lába alatt, aranyfövényes süppedő bársonyszőnyeg volt, mely visszafelé futott, míg ő előre repült, bele a szélbe. Széttépte a szelet, széttépte maga előtt a napsütést, belerohant mint végtelen selyemszöttesbe és tépte, újra tépte és mögötte minden elmaradt.

A tömeg lélekzete fennakadt. Már csak ő lélekzett az olympiai síkon és homloka körül fonódni kezdett a koszorú. Érezte a vad olajágat halán-

téka felett. És a szobra már emelkedik az Alpeos partján, Korinthosban már építik a templomát, az ő nevét fogja viselni Hellasban az eljövendő negyvennyolc holdváltozás.

A Kronos-domb ezerfejű lejtői még nem láttak ilyen diadalfutást.

— Isteni Glaukos! — zúgott az ég és a föld között. — Evoe!... morajlott a tömeg ajkán. A borostás, kék arc leborult előtte... Evoe!... Ez a kiáltás már az övé volt. Növekvő óriási szárny, mely felkapta őt és ő a győzelemben újra született. Mámora túlelmelte Ikaros határain és futtában megrészegülten visszanezett. Hol maradtak a többiek?

— Evoe, evoe!... Az örvénylő rivalgástól megtántorodott előtte a levegő. A lába botlott és rohanó teste a viharos lendületben, rettentő zuhanással a földre csapódott.

Még hallotta az ezertorkú kiáltást, még neki szólt, az övé volt. Felakart állni. Futni a célig, a bírák elé. Küzdeni akart az ikarosi végzet ellen, repülni tört szárnyakkal is. Hanyattesett... Újra felkőnyökölt, még egyszer... de a fájdalom vad szisszenéssel visszalökte őt. És bukásában szétpattant homlokán a megálmódott koszorú.

— Evoe!... Nem szűnt meg, hömpölyögve foytatódott, de árja elejtette őt. Feje felett, mint

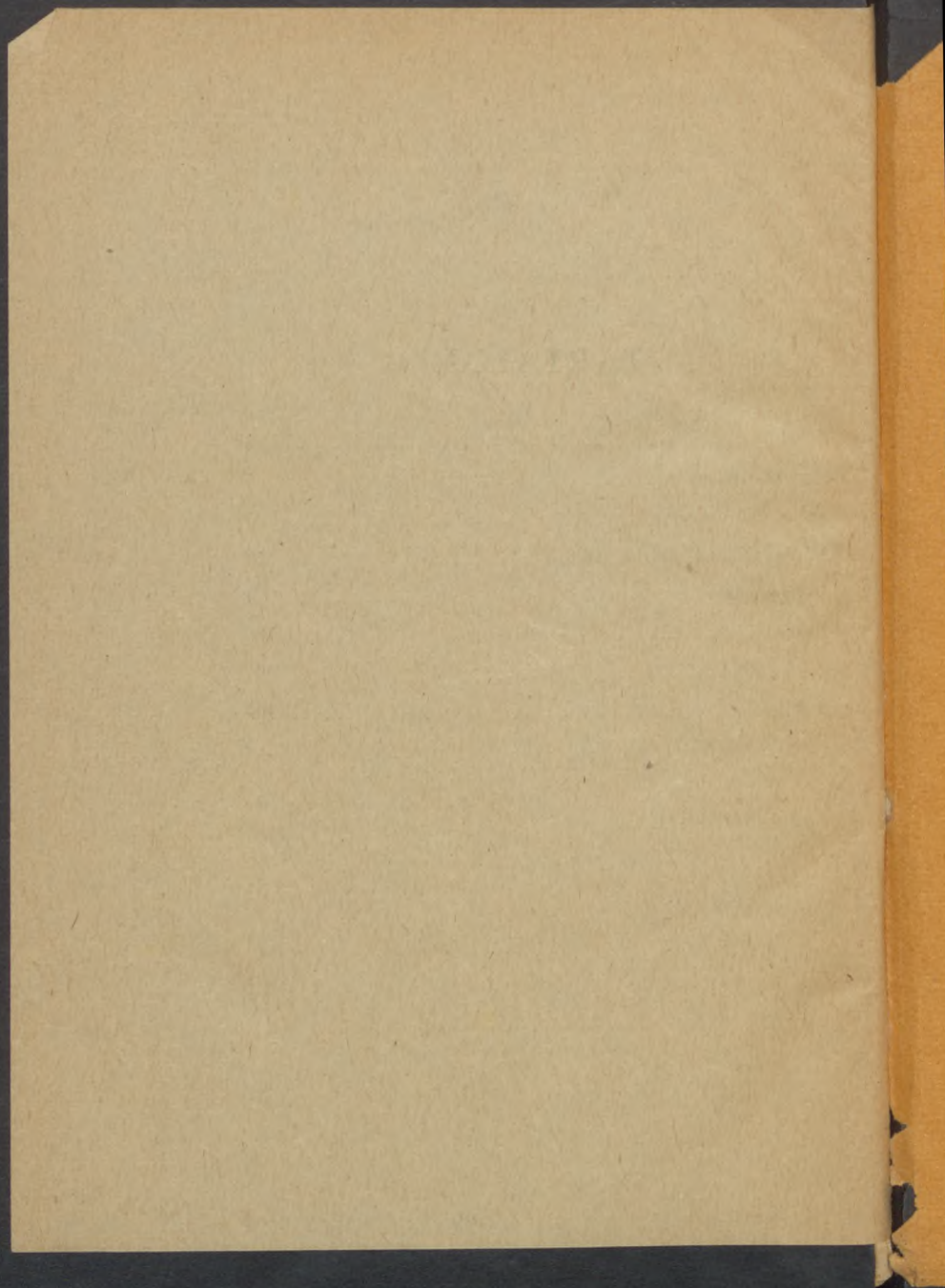
nagy madarak repültek el a többiek. Árnyékuk átsuhant az arcán, futó lábuk szemébe vágta a port.

Siker, kegyetlen isten... hát csak ennyi vagy?
És az Evoie, mely már az övé volt, tovább zúgott,
újjongott, ünnepelt és... nem volt többé az övé.

TARTALOM

	Oldal
Előszó	5
Megállt az óra	7
Az utolsó dereglye	47
A vén zsibárús szerencséje	57
A síró ember meg a nevető ember	71
Az erdei ház	87
A sorsfolyó	97
A siker	109

N A P K E L E T

IRODALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

Kiadja a Magyar Irodalmi Társaság. Megjelenik évenként tíz füzetben, melyek mindegyike legalább hat ív terjedelmű. — Szerkeszti

TORMAY CÉCILE.

Kritikai rovatát HORVATH JÁNOS vezeti. A folyóirat állandó munkatársai:

<i>Aprily Lajos</i>	<i>Herczeg Ferenc</i>	<i>Sik Sándor</i>
<i>Bardócz Arpád</i>	<i>Jókay Lajos</i>	<i>Szekfű Gyula</i>
<i>Baros Gyula</i>	<i>Kastner Jenő</i>	<i>Szentgyörgyi Ferenc</i>
<i>Bartóky József</i>	<i>Kodály Zoltán</i>	<i>Szilárd János</i>
<i>Berde Mária</i>	<i>Komáromi János</i>	<i>Tárnai István</i>
<i>Brisits Frigyes</i>	<i>Kortsák Jenő</i>	<i>Tolnai Vilmos</i>
<i>Domanovszky Sándor</i>	<i>Koszó János</i>	<i>Torday Emil</i>
<i>Dóczy Jenő</i>	<i>Mariay Ödön</i>	<i>Vajthó László</i>
<i>Eckhardt Sándor</i>	<i>Mécs László</i>	<i>Vargha Gyula</i>
<i>Erdélyi József</i>	<i>Pais Dezső</i>	<i>Végvári</i>
<i>Farkas Gyula</i>	<i>Pauler Ákos</i>	<i>Vida Péter</i>
<i>Galamb Sándor</i>	<i>Petrovics Elek</i>	<i>vitnyédi Németh István</i>
<i>Gyallay Domokos</i>	<i>Reményik Sándor</i>	<i>Walter Gyula</i>
<i>Hartmann János</i>	<i>Rédey Tivadar</i>	<i>Zilahy Lajos</i>
<i>Hekler Antal</i>	<i>Rozványi Vilmos</i>	<i>Zsigmond Ferenc</i>

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest I, Döbrentei-utca 12. sz.

Főbizományos: PFEIFFER FERDINAND (Zeidler Testvérek)
nemzeti könyvkereskedése Budapest IV, Kossuth Lajos-utca 7. sz.

A kiadásért felelős: HEGEDŰS ISTVÁN.

TORMAY CÉCILE KÖNYVEI:

A RÉGI HÁZ.

Regény. X-ik kiadás, 31-ik ezer.

EMBEREK A KÖVEK KÖZÖTT.

Regény. VII-ik kiadás.

VIASZFIGURÁK.

Novellák. 9-ik ezer.

BUJDOSÓKÖNYV.

I. kötet. A forradalom. III-ik kiadás.

BUJDOSÓKÖNYV.

II. kötet. A proletárdiktatura. III-ik kiadás.

Legközelebb megjelenik:

A FEHÉR BARÁT.

Regény.

